

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta sociálních věd

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH TERITORIÁLNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

AMERICKÁ INTERVENCE NA HAITI

Vedoucí bakalářského semináře: Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.
Vedoucí bakalářské práce: PhDr. et. Mgr. Kryštof Kozák, PhD.
Oponent: Doc. PhDr. Francis D. Raška, PhD.

Eva Bergmanová-Gnip
Akademický rok: 2009/2010
Ročník/semester studia: III./VI.

Bibliografický záznam:

Anotace: Práce se zabývá americkou intervencí na Haiti během administrativy prezidenta Clintona od jeho nástupu v lednu 1993 až do října 1994, kdy proběhla americká invaze na Haiti v rámci operace Podpora demokracie. Tato práce zkoumá zahraniční politiku Spojených států vůči Haiti v tomto období a motivy prezidenta Clintona k intervenci a zásahu. Spojené státy touto operací vynutily odstoupení vojenské junty po dvouletém bezvýsledném vyjednávání a uvalování sankcí, a dosáhly navrácení svrhnutého prezidenta Aristida zpět do prezidentského úřadu. Poslední kapitola je věnována dlouhodobějším následkům uvalených sankcí na haitskou ekonomiku a její obyvatele.

Annotation: This paper analyses American policies towards Haiti during Clinton's administration since his inauguration in January 1993 until October 1994, in which an American invasion of Haiti took place in the form of Operation Uphold Democracy. President Clinton's possible motives for this invasion are discussed as well. By this operation, the United States accomplished forcing the military junta to step down from power after almost two years of unsuccessful negotiation. The last chapter of this paper examines long term consequences of imposed sanctions on Haitian economy and its people.

Klíčová slova: Haiti, Spojené státy, Clinton, Jean-Bertrand Aristide, generál Cedras, junta, embargo, boat people, ilegální imigrace.

Key Words: Haiti, United States, Clinton, Jean-Bertrand Aristide, General Cedras, junta, embargo, boat people, illegal immigration.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Americká intervence na Haiti“ vypracovala samostatně na základě uvedených zdrojů.

V Praze, 21. 5. 2010

Eva Bergmanová-Gnip

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu této bakalářské práce PhDr. et Mrg. Kryštofovi Kozákovi, PhD. za podnětné rady, připomínky a náměty k zamyšlení, a zejména za pozitivní a vstřícný přístup.

Obsah

Projekt	5
Úvod.....	7
Analýza literatury.....	8
1. Základní koncepty a přístupy zahraniční politiky Spojených států v Karibské oblasti	11
2. Americká zahraniční politika vůči Haiti od konce druhé světové války do nástupu prezidenta Clintona.....	13
3. Zahraničně politické kroky k odstranění junty	21
3.1. Operace Podpora demokracie.....	23
4. Motivy k invazi.....	28
4.1. Ilegální imigrace.....	30
4.2. Lobby a domácí politická scéna	33
5. Dlouhodobé následky embarga na situaci na Haiti.....	35
5.2. Ekonomické následky.....	37
Závěr	40
Abstract	44
Bibliografie:.....	46

Projekt

Úvod

Tato práce se zabývá dopady zahraniční politiky Spojených států na Haiti během administrativy prezidenta Clintona v letech 1993 – 1994, tedy americkou intervencí na Haiti, a analyzuje motivy, které vedly prezidenta Clintona k vojenské invazi. Časové vymezení této práce ohraničuje nástup prezidenta Clintona do jeho prvního prezidentského období v lednu 1993 a končí říjnem roku 1994, kdy Spojené státy intervenovaly na Haiti v rámci operace Podpora demokracie (*Uphold Democracy*). Při této operaci se po téměř dvouletém vyjednávání podařilo vynutit odstoupení vojenské junty a navrácení legitimního prezidenta Aristida, který byl touto juntou svržen v září 1991, zpět do úřadu. Americké jednotky zůstaly přítomny na Haiti a v rámci operace Podpora Demokracie se podílely na stabilizaci vnitřní situace Haiti až do 31. března 1995, kdy byly nahrazeny jednotkami OSN mise United Nations Mission in Haiti (dále jen UNMIH). Mise UNMIH zůstala na Haiti do června 1996.

Invaze na Haiti nepatřila mezi nejsledovanější události, nebyla středem pozornosti americké veřejnosti, navíc při ní nepadl jediný výstřel. Jeden z článků časopisu TIME z tehdejší doby se ptal: „Stojí Haiti vůbec za to?“¹. Jedním z cílů této práce je ukázat dopady americké zahraniční politiky na Haiti ve zmíněném časovém období. Zahraničně-politické akce Spojených států vůči Haiti plynuly zejména z důsledků vnitřní nestability Haiti, jejíž následky zároveň ovlivňovaly dění ve Spojených státech do takové míry, že vedly až k vojenské intervenci.

Hlavním cílem této práce je tedy odpovědět na otázku, jaké byly motivy prezidenta Clintona intervenovat na Haiti? Jaké mohly být potenciální zájmy Spojených států vzhledem k Haiti? Byly snad hlavním motivem proč se prezident Clinton rozhodl intervenovat na Haiti obavy z ohrožení bezpečnosti Spojených států neustávajícími přívaly haitských ilegálních imigrantů, které restriktivní repatriační politika neodrazovala od vyplutí, a následné finanční výdaje spojené s repatriační a uprchlickou politikou? Nebo byla obnova a ochrana demokracie a ochrana lidských práv skutečným motivem vojenské akce? Byla lobby exilového prezidenta Aristida ve Spojených státech natolik silná a nakonec úspěšná, že ji prezident Clinton po dvou letech nátlaku podlehl a místo vyjednávání přikročil k vojenskému „chirurgickému řezu“, tak jak prezident Aristide dlouhodobě vyzýval Spojené státy i mezinárodní společenství? Byla

¹ Nelan, Bruce W; Barnes, Edward. *Is Haiti Worth it?* TIME [online]. 1. listopadu 1993. <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,979482,00.html>. Datum posledního stažení 15. května.

Clintonova prvotní dva roky trvající zdráhavost přikročit k vojenskému zásahu ovlivňována především veřejným míněním, které bylo proti zásahu?

Úvodní kapitola je věnována historickému přehledu konceptů a přístupů zahraniční politiky Spojených států v Karibské oblasti v obecné rovině od konce minulého století do 90. let 20. století. Tato oblast hrála v zahraniční politice Spojených států významnou roli v zahraniční a bezpečnostní politice po celé 20. století, a to od dob, kdy zde Spojené státy získaly dominantní politický i ekonomický vliv na přelomu 19. a 20. století, který si v oblasti snažily udržet i v průběhu dalších let.

Druhá kapitola vysvětluje americko-haitské vztahy od konce druhé světové války do nástupu prezidenta Clintona. Kapitola navazuje na strategickou důležitost Karibské oblasti a ukazuje postoje jednotlivých administrativ Spojených států vůči diktátorským režimům na Haiti, které byly ovlivňovány zejména kontextem studené války.

Třetí kapitola se věnuje aspektům zahraničně politických kroků administrativy prezidenta Clintona, postupným vývojem vyjednávání mezi Spojenými státy, mezinárodním společenstvím a vojenskou juntou, které vedly k hrozbě vojenské invaze a následnému vynucenému odstoupení junty.

Čtvrtá kapitola podrobněji přibližuje motivy, aspekty a jednotlivé události ve Spojených státech, které byly přímo či nepřímo způsobeny vnitřní nestabilitou na Haiti, a které mohly následně ovlivňovat rozhodnutí prezidenta Clintona k intervenci na Haiti a zahájení invaze.

V poslední kapitole se práce věnuje dlouhodobějším ekonomickým dopadům uvaleného embarga na Haiti během americké intervence, jak prezidenta Bushe st. tak prezidenta Clintona. Zkoumá důsledky a celkové dopady embarga na ekonomiku země a pokládá si otázku, jaké byly nevýhody sankcí, a zda-li byly sankce úspěšným nástrojem zahraniční politiky a účinné v plnění politických cílů pro které byly uvaleny.

Vzhledem k tomu, že těžiště práce spočívá v analýze postojů americké administrativy, tak je tato práce analýzou dostupných primárních pramenů a sekundární literatury, a to především v anglickém jazyce.

Analýza literatury

Názory na americkou intervenci na Haiti se v literatuře různí. Kontroverzním bodem tohoto tématu je ale spíše osoba Jeana-Bertranda Aristida než samotná invaze. Jedna strana považuje zásah Spojených států do vnitřních záležitostí Haiti za správný a vidí intervenci a dosazení prezidenta Aristida jako pomoc celkovému stavu země. Druhá strana spatřovala v americké invazi nástroj k dosazení Aristida, kterého vidí jako zkorumpovaného politika, který se svých opozičních stoupců zbavoval stejně nevybíravým způsobem jako junta nebo kterýkoli jiný diktátor. Snažím se při této práci zkoumat americkou intervenci na Haiti co nejobjektivněji.

Hlavním zdrojem, ze kterého jsem pro tuto práci čerpala informace o zahraniční politice vůči Haiti v období před invazí i invazi samotnou podrobně popisuje kniha od Phillipa Girarda, *Clinton in Haiti: The 1994 U. S. Invasion of Haiti*. Kniha nejen popisuje samotnou invazi a průběh celého vyjednávání, ale dává také Clintonovu zahraniční politiku vůči Haiti do kontextu domácí politiky. Pro konkrétnější vývoj událostí jsem v některých případech čerpala z archivu článků novin *The New York Times*, které období Clintonova působení ohledně Haiti podrobně sledovaly a přinášely podrobné každodenní zprávy o vývoji situace bez výraznějšího subjektivního zabarvení. Některé zdroje jsem z tohoto důvodu nepoužívala (*Voodoo Politics: Clinton/Gore Destruction of Haiti*, *Aristide: The Death of a Nation* aj.), neboť jejich příliš vyhraněný příklon k jedné či druhé straně ztratil důvěryhodnost pro objektivní čerpání. Podrobnému vyjednávání smlouvy z Governors Island, sankcí OSN a návratu prezidenta Aristida se věnuje kniha od Raplha Pezulla *Plunging into Haiti: Clinton, Aristide, and the Defeat of Democracy*. Otec autora, Lawrence Pezullo, sloužil v letech 1993-1994 jako zvláštní vyslanec Spojených států pro Haiti. Kniha je napsána z několika interview Lawrence Pezulla a dalších aktérů, například Michaela Kozaka z ministerstva zahraničí nebo Dante Caputa, zvláštního vyslance OSN a OAS pro Haiti, kteří byli zainteresováni v otázkách Haiti v tomto období. Jako poslední významný zdroj mé práce uvádím knihu *Paradise Lost: Haiti's Tumultuous Journey from Pearl of the Caribbean to Third World Hotspot* od Phillippe Girarda. Dva posledně zmíněné tituly se staví negativně k prezidentu Aristidovi, zejména k jeho dosazení zpět do prezidentského úřadu, ne však přímo negativně k samotné americké invazi na Haiti.

Jako doplněk různých perspektiv na vyjednávání a invazi jsem čerpala z memoárů přímých účastníků, prezidenta Billa Clintona z knihy *My Life* a z knihy *Madeleine: „Nejlepší ze všech možných světů“* od v té době velvyslankyně Spojených států v Radě bezpečnosti OSN Madeleine Albrightové, která podporovala razantnější kroky proti juntě, jejichž schválení Radou bezpečnosti později také v OSN prosadila.

Data a chronologické události týkajících se vývoje ilegální migrace „boat people“ z Haiti do Spojených států shrnuje článek, který jsem pro tuto práci použila *U.S. Policy toward Haitian Boat People, 1972-93* od profesora newyorské univerzity Christophera Mitchella, který byl publikován v *Annals of the American Academy and Social Sciences* v roce 1994. Jako doplněk k této tématice jsem použila oficiální zprávy Kongresu *CRS Report for Congress: U.S. Immigration Policy on Haitian Migrants* z ledna 2005, vysvětlující americkou politiku vůči haitským uprchlíkům, její vývoj, statistiky a odůvodnění, od odbornice na imigrační politiku, Ruth Ellen Wasem. Pro nejrůznější statistiky či odhady ilegální imigrace jsem používala statistiky Department of Homeland Security.

Data a informace o postupech a událostech při uvalování sankcí na Haiti jsem čerpala z článku *The Impact of Economic Sanctions on Health and Well-being*, jehož předmětem jsou tři případové studie zemí, Irák, Kuba a Haiti, na které bylo v 90. letech uvaleno embargo jako nástroj zahraniční politiky, který se poději ukázal jako nefunkční. Dále jsem informace o důsledcích sankcí čerpala z článku *Haiti: The International Force or National Compromise* z roku 1999 od Iana Martina, který v letech 1993 a 1994-1995 působil jako zástupce výkonného ředitele Mezinárodní civilní mise OSN a OAS. Důležitým zdrojem informací o dopadech mezinárodního embarga na haitskou ekonomiku, mi sloužila kniha *Sanctions in Haiti: Human Rights and Democracy under Assault* od Elizabeth D. Gibbons z roku 2006. Elizabeth Gibbons pracovala od roku 1992 do roku 1996 na Haiti jako vyslankyně Dětského fondu OSN UNICEF jako členka týmu pár stovek humanitárních pracovníků OSN, kterým vojenská junta na nátlak OSN povolila na Haiti pracovat.

K analýze zahraniční pomoci mi byla velice přínosným zdrojem kniha *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid has Failed and what we can do about it*, jejímž autorem je Terry F. Buss. Kniha byla vydána v poměrně nedávné době, v roce 2008, domnívám se proto, že časový odstup od událostí je velice přínosný vzhledem k dostupným a úplným tabulkám a statistikám.

1. Základní koncepty a přístupy zahraniční politiky Spojených států v Karibské oblasti

Při zkoumání vlivů zahraniční politiky Spojených států na Haiti nelze vzhledem opominout důležitost celé Karibské oblasti pro Spojené státy. Spojené státy v minulosti považovaly oblast Karibského „bazénu“ za strategicky velmi důležitou oblast, a to jak kvůli blízkosti karibského regionu k USA, tak kvůli své expanzivní politice. Dominanci v tomto regionu, kterou získaly po vytlačení Španělů z Kuby v roce 1898, si od té doby pečlivě chránily. Udržení dominance v regionu dokazoval Theodor Roosevelt v rámci tzv. politiky velkého klacku, když prezentoval rozšíření Monroeovy doktríny v roce 1904 v souvislosti se sporem Venezuely s evropskými mocnostmi, pokračoval v ní Woodrow Wilson dolarovou diplomacií, jejíž cílem byla ochrana amerických věřitelů, a která byla aplikována například během okupace Haiti v letech 1915-1934, a která stabilizovala region až do 30. let. Tuto politiku Spojených států vůči Karibské oblasti potom modifikovala politika dobrého sousedství Franklina Delano Roosevelta, během níž se většina amerických ozbrojených sil stáhla z regionu², včetně Haiti v roce 1934. Po druhé světové válce, v souvislosti se začátkem studené války, opět stoupla geostrategická důležitost karibské oblasti. Nedůležitější byla ochrana Panamského průplavu, neboť byl obchodní spojnici, která zabezpečovala dodávky důležitých materiálů z latinské Ameriky do Spojených států, a to zejména materiálů pro vojenský průmysl, zejména bauxit, zlato, nikl, měď, kobalt a diamanty.³ Hlavním politickým zájmem zahraniční politiky Spojených států bylo nedovolit žádné jiné mocnosti, státu či ostrovu v regionu „spadnout“ do ideové opozice vůči Spojeným státům, což by ohrozilo zdejší americkou dominanci. Po revoluci na Kubě v roce 1959 bylo toto stanovisko obzvláště klíčové, a důkazem snahy o zabránění šíření komunismu v tomto regionu byla invaze do Dominikánské republiky v roce 1965. V případě Haiti dokazuje toto tvrzení podpora od Spojených států haitských diktátorů od konce 50. let, přičemž po celou dobu s většími či menšími výjimkami Spojené státy účelově ignorovaly porušování lidských práv (viz. následující kapitola) a finančně režim podporovaly, aby si zajistily, že se režim nepřikloní ke komunistickému bloku. V rámci Reaganovy politiky boje proti „říši zla“ bylo pro Spojené státy opět klíčové udržení ostatních okolních států a ostrovů v přátelském poměru, navzdory

² Dominikánské republiky, Nikaraguy, na Kubě byl zrušen Plattův dodatek a vyřešen byl také majetkový spor s Mexikem ohledně práv železničních společností

³ Griffith, Ivelaw. *U. S. Strategic Interest in Caribbean Security*. Joint Force Quarterly. Podzim 2000.

<http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/1326.pdf> Datum posledního stažení 10. května 2010. Str. 65.

diktátorským režimům a kontinuálnímu porušování lidských práv, aby své sympatie neobrátily ke Kubě. Po skončení studené války se Spojené státy naopak obávaly slabších režimů, které by mohly způsobit destabilizaci země, ekonomiky a následně i celého regionu, což se odrazilo v obavách z ohrožení bezpečnosti Spojených států. Po skončení studené války, se v 90. letech objevily a eskalovaly nové problémy, jako pašování drog z latinské Ameriky do Spojených států, přičemž karibská oblast sloužila jako překladiště, a nárůst ilegální imigrace do Spojených států, nejen z Haiti, ale z celé karibské oblasti. George Bush st. se snažil o vymezení „nového světového pořádku inspirovaného globální výhrou demokracie“.⁴ Na tuto rétoriku zahraniční politiky navázal Bill Clinton budováním zahraniční politiky Spojených států závazkem ochrany a dosazování demokracie s důrazem na globální ekonomiku. Stavěl se také do role „obhájce lidských práv a demokracie“ a lidská práva byla během režimu vojenské junty na Haiti porušována kontinuálně.

⁴ Girard, Phillippe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave MacMillan. New York 2004. Str. 27.

2. Americká zahraniční politika vůči Haiti od konce druhé světové války do nástupu prezidenta Clintona

Americká zahraniční politika vůči Haiti navázala dlouholetou tradici již v dobách získání nezávislosti Haiti v roce 1804. Haiti procházela již od své nezávislosti diktátorskými formami vládnutí, které přetrvaly až do 20. století. Docházelo zde k velmi častému střídání “vládců-diktátorů”, přičemž jen málokterý z nich své prezidentské období buď přežil nebo dokončil podle stanovených termínů. Haiti proto nezažila období politické stability ani ekonomického rozvoje, a s každým takto odešlým diktátorem se ekonomická situace Haiti jen zhoršovala. Vztahy obou zemí se zintenzivnily během americké okupace Haiti v letech 1915-1934, kdy došlo mimo jiné k větší ekonomické a politické provázanosti a závislosti Haiti na Spojených státech. V této době došlo mimo jiné k obnovení infrastruktury, zlepšení ekonomiky, zvýšení vývozu zboží atd., ale kvůli odchodu amerických jednotek v roce 1934 a kvůli zpomalení americké ekonomiky během hospodářské krize ve 30. letech se Haiti vrátila k diktátorským formám vlády a k poklesu exportu produktů do Spojených států a Francie, například kávy, manga a cukrové třtiny, jako hlavního zdroje státních příjmů.⁵

Již v roce 1944 byly americko-haitské vztahy obnoveny, když prezident Roosevelt poskytl Haiti pomoc na rozvoj zemědělství. Po druhé světové válce byla tato pomoc rozšířena v roce 1949 prezidentem Trumanem na rozvoj venkovského vzdělání, zdravotnictví, veřejné práce a řízení veřejných institucí. Pomoc Haiti trvala i během Eisenhowerovy administrativy. Spojené státy vytvořily *Food and Peace Program*, jakožto potravinová pomoc při obnově země po hurikánu Hazel v roce 1954.⁶ V roce 1957 byl po několika letech nestabilních vlád zvolen prezidentem Haiti díky zmanipulovaným volbám vystudovaný lékař François Duvalier, přezdíváný *Papa Doc* (Otec Doktor). Již krátce po nástupu do úřadu si vytvořil jakousi osobní “policii-armádu”?, která se stoupenců opozičních názorů zbavovala různými represivními způsoby. Nazývala se *Dobrovolníci národní bezpečnosti*, ale vešla v nechvalnou známost jako *Tonton Macoutes* (česky volně *Strašáci*), a Duvalier ji vytvořil podle jeho slov z toho důvodu, že již nemohl věřit stávající armádě. Velmi brzy tedy začalo být jasné, že Duvalier neměl v úmyslu dodržovat demokratické zásady vládnutí své zemi, na něž se

⁵ Pezzulo, Ralph. *Plunging into Haiti: Clinton, Aristide and the Defeat of Diplomacy*. University Press of Mississippi 2006. Str. 80-81.

⁶ Buss, Terry F. *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* The Brookings Institution. Washington D.C. 2008. Str. 69.

původně odvolával. Haiti byla chudou zemí již před jeho zvolením, ale od této doby se chudoba a zoufalá situace Hait'anů začala rapidně prohlubovat a rozrůstat. Intelektuálové a kvalifikovaní pracovníci začali opouštět zemi⁷, díky korupci vládnoucí rodiny Duvalierových většina finanční pomoci pro Haiti od mezinárodních organizací i vlády Spojených států skončila u vládnoucích elit, jen sporadicky byly finanční prostředky věnovány na modernizaci země, a *tonton macutes* dohlíželi na pořádek v zemi s prakticky neomezenými pravomocmi nad lidskými životy. Od nepodařeného pokusu svrhnout Duvaliera v roce 1958 haitským exilem ve Spojených státech se Eisenhowerova administrativa distancovala a naopak jako výraz přátelských vztahů ignorovala eliminaci Duvalierových ať už skutečných či potenciálních protivníků, i značné porušování lidských práv jeho režimem vůči obyvatelům Haiti. Přátelské vztahy vůči Haiti dokazovaly Spojené státy také formou finanční, ekonomické a vojenské pomoci, která v letech 1946 až 1972 dosáhla 120 milionů dolarů ekonomické a posléze i přímé vojenské pomoci. Po "vítězně" revoluci na Kubě v lednu 1959, kdy se vlády na Kubě ujal Fidel Castro, se Haiti dostala do geopolitického zájmu USA. Castro se snažil podněcovat rozšíření revoluce i do okolních států karibské oblasti s úmyslem svrhnout tamní režimy. Na Kubě žil početný haitský exil, který ze země uprchl před Duvalierovým režimem, a proto se předpokládalo, že Duvalier by se mohl stát jedním z terčů. François Duvalier proto v obavě z možného svržení z nově komunistické Kuby zaujal v zahraniční politice razantní protikomunistický postoj a jako výraz tohoto postoje zintenzivnil spolupráci se Spojenými státy. Nabídl například Spojeným státům haitské přístavy pro americké vojenské lodě, spolupráci s haitskou armádou, či nabídl možnou instalaci raket na svém území. Tato Duvalierova "loajálnost" byla americkou stranou odměněna další finanční injekcí a modernizací haitské armády.⁸

Situace v Karibské oblasti se změnila po nástupu prezidenta Kennedyho. Prezident Kennedy se během své vlády od Duvaliera distancoval, zejména kvůli nárůstu porušování lidských práv a v různých mírách se snažil přinutit režim změnit vnitřní poměry v zemi, a to buď podporováním opozičních sil, či použitím jiných donucovacích prostředků, např. výhrůžkami o zastavením ekonomické pomoci nebo suspendováním diplomatických vztahů.

⁷ Do jeho smrti v roce 1971 opustilo zemi na půl milionů občanů.

⁸ Loescher, Gilbert; Scalan, John. *Human Rights, U.S. Foreign Policy, and Haitian Refugees*. Journal of American Studies and World Affairs. Vol. 26, No.3 (Aug. 1984). Strana 315-356. Center for Latin American Studies at the University of Miami. <<http://www.jstor.org/pss/165673>>. Datum posledního stažení 30. října 2009. Str. 321.

Kvůli potřebnému rozhodujícímu hlasu Haiti při hlasování o vyloučení Kuby v Organizaci amerických států zůstalo ale pouze u výhrůžek a naopak byla přislíbena finanční pomoc na stavbu nemocnice a letiště. Nátlak Kennedyho administrativy k odstoupení Duvaliera z funkce na konci jeho šestiletého prezidentského období v květnu 1963 nebyl účinný a Duvalier se naopak prohlásil doživotním prezidentem, a tak byla finanční pomoc opět suspendována.⁹

Během administrativy prezidenta Johnsona se vztahy opět upravily a finanční pomoc byla znovu obnovena. Spojené státy potřebovaly opět hlas Haiti při hlasování v Organizaci amerických států v roce 1964 k uvalení sankcí na Kubu. I přes hrubé porušování lidských práv režimem François Duvaliera byly díky spolupráci při hlasování v OAS upraveny nedávné sankce a Haiti byla poskytnuta půjčka 2,4 milionů dolarů. Spojené státy také uznaly Duvalierovo jedinečné postavení autoritářského diktátora, tedy jeho zvolení se doživotním prezidentem.¹⁰

V souvislosti s obrovskou chudobou a porušování práv v zemi začalo docházet k emigraci obyvatel. První větší skupina migrantů začala odcházet z Haiti koncem 50. let následkem autoritativního režimu prezidenta François Duvaliera, ale do 70. let nepředstavoval počet migrujících politický problém. Od 70. let začalo migrujících Haitianů výrazně přibývat. Změnila se také struktura migrujících a způsob emigrace. V 70. letech tvořily valnou většinu všech emigrantů chudé vrstvy obyvatel, které si nemohly finančně dovolit vyřízení legální dokumentů jak k opuštění země, tak k legálnímu vstupu a transportu do USA či jiných okolních karibských destinací. K břehům Floridy tak začali připlouvat Haitiané v malých člunech a bez povolení imigračních úřadů a nelegálně vstupovali na území USA. V letech 1972-1979 vstoupilo tímto způsobem na americkou pevninu 7 837 občanů Haiti. Po smrti François Duvaliera v roce 1971 převzal řízení země jeho devatenáctiletý syn Jean-Claude Duvalier, jmenovaný prezidentem na doživotí s okamžitou platností jeho nástupem. Za úřadování prezidenta Nixona se vztahy mezi Spojenými státy více než napravily. Prezident Nixon zrušil v roce 1970 zákaz prodeje zbraní do Haiti uvalený prezidentem Kennedym a Ministerstvo vnitra USA schválilo soukromý prodej zbraní do Haiti a ekonomickou pomoc v roce 1971. Ekonomická pomoc z USA přicházela v naději, že mírnější režim Jeana-Clauda

⁹ Loescher, Gilbert; Scalan, John. *Human Rights, U.S. Foreign Policy, and Haitian Refugees*. Journal of American Studies and World Affairs. Vol. 26, No.3 (Aug. 1984). Strana 315-356. Center for Latin American Studies at the University of Miami. <<http://www.jstor.org/pss/165673>>. Datum posledního stažení 30. října 2009. Str. 324.

¹⁰ Ibid., Str. 325.

Duvaliera bude ochotnější k reformování země a její ekonomiky. V letech 1971 poskytly Spojené státy Haiti 4,3 miliony dolarů a finanční pomoc neustále rostla až na 35 milionů dolarů v roce 1975.¹¹ Haiti již v této době získávala velkou finanční podporu od Mezinárodního měnového fondu a Spojených států k vymýcení chudoby, ale Haiti přesto zůstávala jednou z nejchudších zemí s největší úmrtností kojenců, největším počtem negramotných ze západní hemisféry, a 3 ze 4 Hait'anů žijícími pod hranicí absolutní chudoby. Většina Hait'anů žila na venkově a pro jejich obživu a přežití bylo podstatné zemědělství, přičemž ale dvě třetiny půdy byly kvůli erozi nepoužitelné, sucha a neúrody se opakovaly stále častěji. K erozi došlo postupným vykácením stromů, které obyvatelé používali k topení, navíc kácení stromů nebylo vládou kontrolováno ani nedocházelo k vysazování stromů nových. Původ haitské chudoby ale vycházel převážně ze zneužívání politické moci, a s tím spojené korupce finančních dotací od mezinárodních organizací. Jednotlivé vlády tyto dotace po desetiletí nepoužívaly na zlepšení ekonomické situace Haiti, ale na svou vlastní reprezentaci a obohacení.¹² I v tomto období převládly geopolitické zájmy Spojených států nad zneužíváním politické moci vládnoucím režimem a jeho armádou a policií, porušováním lidských práv, rozvíjející se korupcí a odčerpávání finančních dotací od mezinárodních organizací na soukromé účty Jeana-Clauda Duvaliera.¹³

Po nástupu prezidenta Cartera v roce 1977 se podpora režimu na Haiti od Spojených států opět snížila. Carterova administrativa se zaměřovala na dodržování lidských práv obecně, přesto nevytvořila žádnou oficiální imigrační politiku vůči politickým uprchlíkům. Poskytnutí politického azylu by podle jejich mínění podnítilo naděje dalších a navíc podle oficiální zahraniční politiky Spojených států, režim v Haiti nebyl utiskující a už vůbec nebyl vůči Spojeným státům nepřátelský, nebyl tedy důvod udělovat Hait'anům statut politických uprchlíků, jako tomu bylo u Kubánců.

¹¹ Pezzulo, Ralph. *Plunging into Haiti: Clinton, Aristide and the Defeat of Diplomacy*. University Press of Mississippi 2006. Str. 108.

¹² Loescher, Gilbert; Scalan, John. *Human Rights, U.S. Foreign Policy, and Haitian Refugees*. Journal of American Studies and World Affairs. Vol. 26, No.3 (Aug. 1984). Strana 315-356. Center for Latin American Studies at the University of Miami. <<http://www.jstor.org/pss/165673>>. Datum posledního stažení 30. října 2009. Str. 325.

¹³ *Ibid.*, Str. 328-329.

V roce 1980 připlulo během sedmi měsíců k břehům Floridy 25 000 Hait'anů bez legálních dokumentů.¹⁴ Začalo se pro ně používat označení „boat people“¹⁵. Administrativa prezidenta Cartera těmto přistěhovalcům v roce 1980 povolila vstoupit do země a vyhlásila program *Cuban-Haitian entrant*¹⁶, jako „politicky akceptovatelné řešení této masové azylové krize“¹⁷. Ovšem neustálý nárůst ilegálně připlouvajících Hait'anů se začínal stávat politickým problémem. V roce 1980 byl zaznamenán ve Spojených státech celkový příliv více než 400 000 uprchlíků, v kontextu americké vysoké nezaměstnanosti v roce 1980 a narůstajícímu státnímu dluhu, který by byl v souvislosti s nutnými výdaji na provoz zadržovacích zařízení pro uprchlíky navyšován, přikročil Kongres a Reaganova administrativa k přísnějším opatřením, aby tak odradili další uprchlíky z karibské oblasti. V roce 1980 vstupovalo měsíčně z Haiti do USA nelegálně průměrně 1259 uprchlíků. Kvůli narůstajícímu počtu těchto „boat people“ připlouvajícím z Haiti podepsal prezident Reagan krátce po svém zvolení zákon o haitsko-americké spolupráci k zastavení ilegální emigrace do Spojených států. Tato spolupráce, ve formě demokratizace země, ekonomických reforem a zlepšení ochrany lidských práv, které by omezily vlny migrujících Hait'anů do Spojených států, byla podmíněna uvolněním amerických finančních prostředků Haiti.¹⁸ V listopadu 1980 vydal Jean-Claude Duvalier dekret o nezákonném opuštění země a s Reaganovou administrativou podepsal dohodu o repatriaci uprchlíků. Tato politika zmocňovala pobřežní stráž Spojených států hlídkovat ve vodách mezi Haiti a Floridou, a zadržet a prohledat jakékoli plavidlo podezřelé z převážení haitských migrantů bez příslušných dokumentů. V takovém případě měli američtí imigrační úředníci spolupracující s pobřežní stráží právo uprchlíky zadržet a vrátit na Haiti. V tomto období nepovažovala vláda Spojených států Hait'any za politické uprchlíky navzdory všem politickým okolnostem, které Haiti za posledních několik dekád postihly, ale za ekonomické migranty. Hait'ané podle americké vlády prchali z jedné

¹⁴ Wasem, Ruth Ellen. *CRS Report of Congress. U.S. Immigration Policy on Haitian Migrants*. Aktualizované 21. ledna 2005. <http://www.ndu.edu/library/docs/crs/crs_rs21349_21jan05.pdf> Datum posledního stažení 14.3. 2010.

¹⁵ Pro haitské migranty snažící se připlout k břehům Floridy bez legálních dokumentů používám anglický výraz „boat people“, neboť pro tento výraz neexistuje výstižný ekvivalent v českém jazyce.

¹⁶ Unaeze, Eme Felix; Perrin E. Richard. *Haitian Americans*. Scribd [online]. <http://www.scribd.com/doc/2877920/HaitianAmerican-Article>. Datum posledního stažení 12. dubna 2009. Str. 4.

¹⁷ Loescher, Gilbert; Scalan, John. *Human Rights, U.S. Foreign Policy, and Haitian Refugees*. *Journal of American Studies and World Affairs*. Vol. 26, No.3 (Aug. 1984). Strana 315-356. Center for Latin American Studies at the University of Miami. <<http://www.jstor.org/pss/165673>>. Datum posledního stažení 30. října 2009. Str. 343.

¹⁸ Ibid. Str. 345.

z nejhudších zemí západní hemisféry. Za celých deset let trvání repatriační politiky, od roku 1981 do roku 1990, byl politický azyl přiznán pouze 11 uprchlíkům z 22 940 takto zachycených osob.¹⁹ Vláda Spojených států se touto politikou snažila zabránit dalším potenciálním haitským uprchlíkům vstupovat na své území a masově žádat o politický azyl.²⁰

V 80. letech postihly Haiti dvě události, které výrazně ochromily haitskou ekonomiku, a které výrazně ztížily již tak tristní životní podmínky obyvatel. V roce 1978 byla v Dominikánské republice objevena africká prasečí chřipka. V roce 1979 se nemoc projevila u několika haitských kreolských prasat. V květnu 1982 trvaly Spojné státy na zlikvidování všech haitských prasat, aby se nemoc nerozšířila na okolní ostrovy anebo do Spojených států. Vlastnictví těchto kreolských prasat bylo pro haitské venkovské rodiny „ukazatelem blahobytu“, byly velmi důležitým zdrojem buď příjmu z jejich prodeje, anebo zdrojem obživy pro celé rodiny. Na Haiti byla sice dovezena prasata ze Spojených států jako náhrada za vybití všech kreolských prasat, ovšem tato velice nákladná americká „pomoc“ sklídila velkou kritiku. Americká prasata byla velmi náchylná k nemocem, proti kterým nebyli haitští farmáři schopni finančně zabezpečit očkování, navíc prasata vyžadovala přístřešek a speciální výživu k urychlení růstu. Podle haitských farmářů potřebovala tato prasata také „jídlo lepší, než jedli samotní Hait'ané“, a z těchto důvodů většina z těchto prasat pošla, což prohloubilo strádání farmářů.²¹

V roce 1982 postihla oslabenou haitskou ekonomiku další katastrofa. Haiti byla vyhlášena jedním z nositelů nemoci HIV/AIDS. Největší podíl turistů přicházel ze Spojených států a rozšíření zpráv o této nemoci zastavily do poloviny 80. let veškerý turismus na Haiti, což opět ekonomicky poškodilo drobné živnosti. Z obavy z rozšíření nemoci podepsal prezident Reagan v roce 1987 zákon, který zakazoval lidem nakaženým virem HIV/AIDS vstupovat na území Spojených států.²² Tento zákon byl zrušen až prezidentem Obamou v prosinci 2009.

¹⁹ Wasem, Ruth Ellen. *CRS Report of Congress. U.S. Immigration Policy on Haitian Migrants*. Aktualizované 21. ledna 2005. <http://www.ndu.edu/library/docs/crs/crs_rs21349_21jan05.pdf> Datum posledního stažení 14.3. 2010.

²⁰ Mitchell, Christopher. *U.S. Policy toward Haitian Boat People, 1972-93*. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science [online]. Vol. 534, No. 1, 69-80 (1994). <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/534/1/69>. Datum posledního stažení 13. dubna 2009. Str. 70.

²¹ *The Creole Pigs Disaster*. Haiti-info. <http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/statistics/illegal.pdf>. Datum posledního stažení 30.4. 2010.

²² Benen, Steve. *Political Animal*. Washington Monthly [online]. Publikováno 4. ledna 2010. http://www.washingtonmonthly.com/archives/individual/2010_01/021756.php. Datum stažení 30. dubna. 2010.

Koncem osmdesátých let se začaly stupňovat protesty proti režimu Jeana-Clauda Duvaliera, které vyústily v demonstrace proti Duvalierovi, rabování, násilnostem proti demonstrujícím, ale i vraždění členů armády. Prezident se v obavě před tím, aby se nestal podobnou obětí jako členové jeho armády, požádal v roce 1986 o pomoc Spojené státy, s jejichž pomocí uprchl i se svou rodinou a párem nejbližších příbuzných do Francie, která mu poskytla azyl. Po jeho odchodu se moci v roce 1987 zmocnila Národní rada jako prozatímní vláda, s armádním generálem Namphym v čele, který byl spjat s *tonton macouts*. Militantní junta vládla s obměněným vedením až do roku 1990, kdy pod tlakem prezidenta George Bushe st. odstoupila a na Haiti došlo k prvním nezmanipulovaným volbám.

V haitských prezidentských, a prvních svobodných, volbách v prosinci 1990 zvítězil s 67% podporou obyvatel první demokraticky zvolený prezident Haiti, katolický kněz, otec Jean-Bertrand Aristide. Mezinárodní pozorovatelé z OAS a OSN, kteří na volby dohlíželi, prohlásili volby za právoplatné. Jean-Bertrand Aristide byl mezinárodním společenstvím i chudým obyvatelstvem nahlížen jako „spasitel“. Katolický kněz, který se významnou měrou podílel na svržení Jeana-Clauda Duvaliera v roce 1987, a který nebyl spjat ani s duvalierovým režimem ani s *tonton macouts*, byl zvolen právoplatnými volbami díky podpoře většiny obyvatel. Po devíti měsících v úřadu byl v září 1991 Aristide pučem vedeným velitelem armády Raoulem Cédrasem svržen a Haiti se znovu ocitlo pod vedením vojenské junty. Aristide využil nabídku venezuelského prezidenta Carlose Pereze k poskytnutí azylu, posléze se uchýlil do Spojených států. 3. října vystoupil před Radou bezpečnosti OSN a požádal o mezinárodní podporu k navrácení do úřadu. Okamžitě po převzetí moci vojenskou juntou byla zaznamenána vlna násilí, zabíjení, bití, zatýkání, zejména Aristidových přívrženců, vojenskou juntou a haitskou policií, aby tak potlačily jakékoli opoziční nálady.

Po svržení Aristida bylo téměř okamžitě, v říjnu 1991, uvaleno na Haiti embargo nejprve Organizací amerických států, později i OSN. Administrativa prezidenta Bushe st. se taktéž podílela na uvalení embarga, zastavila veškeré dodávky do Haiti, kromě humanitární pomoci, zmrazila vládní aktiva a haitské účty ve Spojených státech, zastavila dodávky zbraní a přerušila veškeré americké obchodní aktivity na Haiti. Prezident Bush st. ale odmítal vojensky intervenovat ve prospěch navrácení prezidenta Aristida. Stejný postoj proti vojenské intervenci zaujaly i všechny státy OAS.²³ Jedním z odmítavých postojů prezidenta Bushe

²³ Buss, Terry F. *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* The Brookings Institution. Washington D.C. 2008. Str. 72.

k intervenci ve prospěch Aristida byl Aristidův protiamerický postoj, který hlásal skrz osvobozenou teologii (*liberation theology*). Tato teologie vznikla v 70. letech 20. století v Latinské Americe a byla určena zejména pro chudé obyvatelstvo, kterému jako kněz kázal. Hlavním bodem této teologie je výzva lidu, aby se skrze víru osvobodili od politického, sociálního a materiálního využívání industrializovanými národy, které se obohacují na úkor třetího světa.²⁴ Tento útlak v Aristidově teologii představovaly nejvíce Spojené státy právě kvůli jejich největší angažovanosti v zemi. Krátce po příchodu do exilu do Spojených států vypustil Aristide tuto rétoriku a přeorientoval ji na poukazování utlačování a porušování lidských práv občanů Haiti juntou, které chtěl ukončit navrácením do prezidentského řádu za pomoci Spojených států. Místo exilu, hlavní město Washington D.C. si proto Aristide nevybral náhodně. Lobboval odtud u Klubu černošských kongresmanů, ale i u prezidenta Clintona, a na půdě OSN se sídlem v New Yorku.

²⁴ Boff, Clodovis a Leonardo. *A concise History of Liberation Theology*. [online]. <http://www.landreform.org/boff2.htm>. Datum posledního stažení 17. května 2010.

3. Zahraničně politické kroky k odstranění junty

Hlavním zahraničně politickým faktorem, kterého chtěla Clintonova administrativa dosáhnout se proto stalo odstoupení nelegitimního režimu generálů vojenské junty a navrácení svrženého prezidenta Aristida, aby tak došlo k zastavení ilegální imigrace. Prezident Clinton byl k otázce navrácení Aristida vstřícnější než jeho předchůdce, nicméně zpočátku věřil, že vojenská operace nebude nutná, a že se mu podaří situaci vyřešit pomocí zpřísnění sankcí a vyjednávání.

První krok, který prezident Clinton krátce po svém zvolení vyžadoval, bylo vyslání humanitárních pracovníků OSN na Haiti k monitorování dodržování, případně porušování lidských práv, a také k monitorování případného trestání repatriovaných Hait'anů. V únoru 1993 dorazilo na Haiti 40 humanitárních pozorovatelů. Clintonova administrativa začala připravovat a zprostředkovávat vyjednávání mezi Spojenými státy a prezidentem Aristidem o podmínkách případného odstoupení generálů. Byl zvolen zvláštní vyslanec pro Haiti Lawrence Pezzulo za Spojené státy, Dante Caputo, vyslanec OSN a OAS, byl hlavním vyjednávačem a tvůrcem podmínek odstoupení junty. Hlavní překážkou ve vyjednávání se pro prezidenta Aristida stala navržená všeobecná amnestie pro vedoucí představitele junty. Podle něj haitská ústava nedovolovala amnestii pro běžné kriminální činy. Generálové by na druhou stranu na podmínky odstoupení bez ujištění amnestie nikdy nepřistoupili. Po několika měsících intenzivního vyjednávání s oběma stranami bylo v červenci 1993 dosaženo výsledků v podobě podepsání smlouvy z Governors' Island. Smlouva mimo jiné stanovila podmínku jmenování nového ministerského předsedy prezidentem Aristidem, který musel být následně potvrzen parlamentem. Po potvrzení ministerského předsedy mělo být suspendováno embargo a ostatní sankce. Smlouva také stanovila odstoupení junty, generál Cedras se v ní zavázal „využít předčasný odchod do důchodu“²⁵ s udělením slibované všeobecné amnestie, krátce poté měl prezident přicestovat do země a převzít úřad. Den převzetí úřadu byl stanoven na 30. října 1993. S přiblížením data odstoupení junty se ale začaly zvyšovat násilné nepokoje v zemi. Paramilitární jednotky haitské armády, známé jako *attachés*, vytvořily kvazi-politickou organizaci FRAPH (Front Révolutionnaire Armé pour le Progres d'Haïti, Front of the Advancement and Progress in Haiti), s jejíž pomocí organizovaly násilné demonstrace a

²⁵ Albrightová, Madeleine. *Madeleine: „Nejlepší ze všech možných světů“*. Nakladatelství Práh. Praha 2003. Str. 159.

politické vraždy, jednou obětí se stal ministr spravedlnosti Guy Malary. Malary byl zvolen ministrem spravedlnosti za prezidenta Aristida a svou funkci vykonával i během vlády vojenské junty.²⁶ Plánovanému převzetí demokracie mělo asistovat 225 amerických a kanadských vojáků mise United Nations Mission in Haiti (UNMIH²⁷) vyslaných na lodi americké pobřežní strážce USS Harlan County, která k hlavnímu městu Port-au-Prince dorazila 11. října 1993. V přístavu hlavního města byla ale jednotkami FRAPH a haitskou policií zorganizována ozbrojená demonstrace, která znemožnila lodi zakotvit a vojáky vyložit. Pentagon v obavách, že z mírové mise, která byla na Haiti vyslána jako podpora humanitárních pracovníků k rekonstrukci infrastruktury a k reformování ozbrojených sil, by se mohlo stát krveprolití, se rozhodl tuto operaci druhý den ukončit a poslat loď zpět.²⁸ Nevpuštění vojáků na Haiti znamenalo oslabení zahraničně politické pozice Spojených států jako hlavního zastávce návratu prezidenta Aristida. Velvyslankyně Spojených států v Radě bezpečnosti OSN Madeleine Albrightová komentovala ukončení této operace jako: „jeden z nejhorších momentů zahraniční politiky Clintonovy administrativy ...“.²⁹ Incident se odehrál před kamerami mezinárodních médií. Tím, že Spojené státy netrvaly na dodržení smlouvy a vujednaných podmínkách, podkopal incident důvěryhodnost zahraniční politiky a odhodlání k dodržování vytyčených cílů. Utrpěla tím ale i prestiž Spojených států. Velmoc Spojené státy nebyla schopna donutit „pár“ generálů odstoupit, místo toho se vzmožila jen na výhrůžky.

V polovině října bylo rozhodnuto, že násilí a nebezpečí je na Haiti nyní příliš velké, proto byli ze země odvoláni humanitární pracovníci, kteří od ledna 1993 v zemi monitorovali porušování lidských práv, stejně jako jednotky OSN, kteří se dosud podíleli na restrukturalizaci země a armády.³⁰ Ve stejný den byl zavražděn ministr spravedlnosti a politická situace v Haiti byla více než nestabilní, navíc generál Raoul Cedras a šéf policie Joseph Michel François i nadále odmítali rezignaci. Clintonova administrativa rozhodla, že

²⁶ Stotzky, P. Irwin. *Silencing the Guns in Haiti: The Promise of Deliberative Democracy*. The University of Chicago Press, Chicago 1997. Str. 34.

²⁷ United Nations Mission in Haiti. Tato mise byla vytvořena v září 1993 k zajištění splnění podmínek smlouvy z Governors' Island. Posléze měla mise vytvořit stabilní prostředí k uspořádání právoplatných voleb. Mise byla ukončena v červnu 1996. UN.org.

²⁸ Girard, Phillippe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave MacMillan. New York 2004. Str. 43.

²⁹ Albrightová, Madeleine. *Madeleine: „Nejlepší ze všech možných světů“*. Nakladatelství Práh. Praha 2003. Str. 159.

³⁰ Pierre-Pierre, Garry. *Rights Monitors are pulled out of Haiti*. The New York Times [online]. Publikováno 16. října 1993. <<http://www.nytimes.com/1993/10/16/world/rights-monitors-are-pulled-out-of-haiti.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 14. dubna 2009.

termín návratu Aristida podle smlouvy z Governors' Island nemůže být dodržen, aniž by se riskoval jeho život. V den plánovaného předání moci, 30. října 1993, generál Cedras odmítl rezignovat a zůstal v čele státu, čímž byly definitivně porušeny všechny body smlouvy z Governors' Island.

OSN proto znovu obnovila embargo na dodávky ropy a zbraní, zatímco OAS a Spojené státy obnovily obchodní embargo a zmrazily finanční majetek haitských elit ve Spojených státech, znovu volala i po uvalení totální obchodní blokády kromě potravin a léků, a zastavení veškeré letecké dopravy na ostrov, aby tak přinutily generála Cedrase k obnovení vyjednávání.³¹ Embargo opět nemělo na vojenskou juntou větší dopad, neboť ta znovu obnovila dodávky nedostupných komodit přes černý trh z Dominikánské republiky.

3.1. Operace Podpora demokracie

Po ztroskotání vyjednávání a po nedodržení podmínek juntou se Spojené státy snažily obnovit a navázat vyjednávání. Výzvy k jednání ale junta ignorovala. Od února 1994 připravovaly Spojené státy plán na odstranění Cedrase. Po celou dobu trvání této krize se mezi administrativou rozdělily dvě názorově odlišné strany, zda proti Haiti zaútočit silou či pokračovat v embargu a diplomatickém vyjednávání. Jeden tábor se domníval, že diplomatická jednání nakonec uspějí, vojenská intervence proti státu, který nemá akceschopnou armádu, by se setkala s odporem veřejnosti, svou roli zde ale sehrála i nedůvěra v samotného prezidenta Aristida. Druhý tábor, ve kterém se mimo jiných nacházela i Madeleine Albrightová, byl pro razantní akci za generálovo sesazení. V květnu 1994 odsouhlasil prezident Clinton ráznější akci proti juntě. Clintonova administrativa zahájila kroky k požádání Organizace spojených národů o autorizaci vojenské operace.³² Současně také doufali, že samotná hrozba vojenské operace by mohla docílit generálovy rezignace. Nedodržení podmínek mezinárodní smlouvy generálem Cedrasem, příval uprchlíků a neustálé porušování lidských práv učinilo podle prezidenta Clintona problém Haiti mezinárodní záležitostí. Rada bezpečnosti OSN udělila Spojeným státům v červenci 1994 mandát k použití

³¹ Stotzky, P. Irwin. *Silencing the Guns in Haiti: The Promise of Deliberative Democracy*. The University of Chicago Press, Chicago 1997. Str. 35.

³² Albrightová, Madeleine. *Madeleine: „Nejlepší ze všech možných světů“*. Nakladatelství Práh. Praha 2003. Str. 160.

„všech nutných prostředků“ k obnově demokracie, synonymum pro použití síly.³³ Poté, co jednotky Spojených států dosáhnou odchodu generála Cedrase, navrátí prezidenta Aristida, a docílí dalších svobodných voleb po vypršení Aristidova prezidentského mandátu, stabilizační roli převezmou mírové jednotky OSN. Operace byla schválena i většinou členů Karibského společenství (CARICOM), kteří navíc nabídli účast při invazi poskytnutím svých vojenských jednotek.

V letních měsících 1994 čelil prezident Clinton nátlaku silné lobby od Klubu černošských kongresmanů, a od různých skupin zastávající lidská práva kvůli restriktivní repatriační politice. Poté, co bylo v polovině června oznámeno suspendování repatriační politiky, do začátku července ohromně stoupl počet zadržených uprchlíků na 20 000³⁴. Po tomto exodu uprchlíků, byla po pár týdnech opět uvedena repatriační politika v platnost.

Po dvou letech bezvýsledných vyjednávání vysílaly Spojené státy těmito přípravnými kroky vzkaz generálovi, že tentokrát budou akce komplexnější než pouhé vyjednávání, či uvalení dalšího bezpředmětného embarga. Sám prezident Clinton vzpomíná na situaci na Haiti pár týdnů před invazí v září 1994: „Situace na Haiti dospěla v září kritického vrcholu. Generál Cedras a jeho hrdlořezové zintenzivnili vládu teroru popravováním osiřelých dětí, znásilňováním mladých dívek, zabíjením knězů, mrzačením lidských těl, přičemž osekané části nechávali na ulicích pro výstrahu ostatním, mačetami pořezávali obličej matek, jejichž děti se musely dívat, ...“ , ...“byl čas ho svrhnout.“³⁵

V souvislosti s výše uvedenými podniknutými kroky k vojenskému zásahu si generál Cedras uvědomil, že vojenská invaze je ve stádiu reálných příprav, požádal v září 1994 bývalého prezidenta Jimmyho Cartera o zprostředkování vyjednávání k odvrácení amerického vojenského zásahu.³⁶ Prezident Clinton souhlasil s vysláním diplomatické mise na Haiti jako poslední možnost jak odvrátit vojenskou invazi. Diplomatický konvoj ve složení bývalého prezidenta Jimmyho Cartera, generála Colina L. Powella a senátora Sama Nunna byl 16. září vyslán na Haiti, aby se setkal s čelními představiteli junty, a poprvé od převratu také se členy vlády a prezidentem Emile Jonassaintem. Jonassaint byl juntou zvolen prezidentem v květnu

³³ Albrightová, Madeleine. *Madeleine: „Nejlepší ze všech možných světů“*. Nakladatelství Práh. Praha 2003. Str. 160.

³⁴ Pezzulo, Ralph. *Plunging into Haiti: Clinton, Aristide and the Defeat of Diplomacy*. University Press of Mississippi 2006. Str. 259.

³⁵ Clinton, Bill. *My Life*. Alfred A. Knopf. New York 2004. Str. 616.

³⁶ *Prezident Carter Leads Delegation to Negotiate Peace with Haiti*. Carter Center [online]. <http://www.cartercenter.org/news/documents/doc218.html>. Datum posledního stažení 10. května 2010.

1994, ale Spojené státy s ním do této doby odmítaly jednat jako s legitimním a legálním prezidentem, stejně jako s jeho kabinetem.³⁷

Důvodem pro tuto diplomatickou misi bylo odvrácení hrozícího vojenského zásahu Spojených států. Pro případ, že by vyjednávání opět nepřineslo požadované výsledky, připravil mezitím Pentagon plán operace. Vyjednávání se protahovala a generál Cedras stále nebyl ochoten odstoupit. Až přímá hrozba započaté operace vojenské operace „RoRo“³⁸ vynutila juntu souhlasit s odstoupením. Bylo podepsáno ujednání 20. září 1994 s příslibem dvou ze tří hlavních velitelů armády, generála Raoula Cedrase a brigádního generála Philippe Biambyho, že rezignují na své funkce do 15. října poté, co parlament schválí amnestii pro velitele armády. Třetí hlavní osoba junty, šéf port-au-princké policie Michel Francois uprchl do Dominikánské republiky. Dohoda také ukládala zvolení nového parlamentu, který měl posléze hlasovat a schválit amnestii pro větší část vojenského vedení autoritativního režimu generála Cedrase, a ukončení ekonomických sankcí uvalených Spojenými státy, OSN a Organizací amerických států.³⁹ Do Haiti bylo od 19. září vysíláno na 20 000 amerických vojáků k ustálení poměrů a k dohledu na návrat prezidenta Aristida.⁴⁰ Vojáci asistovali při ochraně budovy parlamentu při nadcházejícím hlasováním ohledně amnestie, ochraně skladů s potravinami, a byl vyhlášen program na odzbrojování obyvatel vykupováním zbraní. Podle úmluvy z 20. září byl 8. října 1994 haitským Národním shromážděním schválen zákon, který dovoloval prezidentovi udělit politickou amnestii generálu Cedrasovi a ostatním velitelům, která je ochraňovala před perzekucí za politické zločiny. Amnestie zahrnovala i ochranu před kriminálními činy jako vraždy, mučení, žhářství a vydírání⁴¹, které velitelé

³⁷ Rother, Larry. *Showdown with Haiti: Diplomacy; Carter in Haiti, pursues peaceful shift*. The New York Times [online]. Publikováno 18. září 1994. <http://www.nytimes.com/1994/09/18/world/showdown-with-haiti-diplomacy-carter-in-haiti-pursues-peaceful-shift.html?pagewanted=1>. Datum posledního stažení 22. dubna 2009.

³⁸ Clinton, Bill. *My Life*. Alfred A. Knopf. New York 2004. Str. 618.

³⁹ Wines, Michael. *Mission to Haiti: in Washington; as president claims victory, doubts remain*. The New York Times [online]. Publikováno 20. září 1994. <http://www.nytimes.com/1994/09/20/world/mission-to-haiti-in-washington-as-president-claims-victory-doubts-remain.html?pagewanted=1>. Datum posledního stažení 22. dubna 2009.

⁴⁰ Schmitt, Eric. *U.S. backed on possible invasion of Haiti*. The New York Times [online]. Publikováno 31. srpna 1994. <http://www.nytimes.com/1994/09/20/world/us-backed-on-possible-invasion-on-Haiti.html?pagewanted=1> Datum posledního stažení 21. dubna 2009.

⁴¹ Rother, Larry. *Cedras will step down today, Haitian military officials say*. The New York Times [online]. Publikováno 10. října 1994. <http://www.nytimes.com/1994/10/10/world/cedras-will-step-down-today-haitian-military-officials-say.html?pagewanted=1> Datum posledního stažení 19. dubna 2009.

nařizovali nebo které byly prováděny pod jejich vedením a kterým podle odhadů padlo za obět přes 3000 lidí.⁴²

Pod dohledem amerických vojáků ohlásil generál Cedras, generál Biambly a prezident Emile Josassaint svou rezignaci 11. října, a o několik dní později se uchýlili i s rodinami do exilu do Panamy, která jim jako jedna z mála okolních zemí poskytla azyl.⁴³ V reakci na jejich rezignaci ohlásil prezident Clinton, že prezident Jean-Bertrand Aristide se může po třech letech strávených v exilu bezpečně vrátit zpět nejen do vlasti, ale i k výkonu své funkce.⁴⁴

Návrat prezidenta Aristida 16. října v doprovodu ministra zahraničí USA Warrena Christophera byl v Haiti patřičně oslavován, neboť ukončil tři roky trvající teror. Okamžitě po převzetí funkce prezidentem Aristidem zrušila OSN ropné embargo, byla obnovena letecká doprava i zrušeno obchodní embargo. Spojené státy se zavázaly k další finanční pomoci 216 milionů dolarů, které budou mimo jiné použity na zapojení do zaměstnání pro členy armády generála Cedrase, kteří nebyli vybráni k vytvoření nové armády, která nyní čítala pouhých 1500 vojáků.⁴⁵

Prezidentu Aristidovi vypršel pětiletý prezidentský mandát v roce 1996. Haitská ústava mu nedovolovala kandidovat na prezidenta na druhé po sobě navazující období, byly proto v prosinci 1995 vyhlášeny nové volby, které vyhrál jeho dosavadní ministerský předseda René Preval.

V březnu 1995 navštívil prezident Clinton Haiti a prezidenta Aristida, kterému jeho administrativa pomohla k návratu, aby zde oznámil, že pobyt 20 000 amerických vojáků již není potřeba a Spojené státy předaly mírovou misi OSN. Mírová mise OSN na Haiti, United Nations Mission in Haiti (UNMIH) byla založena již v září 1993 k implementaci podmínek smlouvy z Governors' Island. Po neodstoupení junty působilo na Haiti jen malé množství

⁴² Rother, Larry. *Haitian Bill doesn't exempt military from prosecution*. The New York Times [online]. Publikováno 8. října 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/08/world/Haitian-bill-doesn't-exempt-military-from-prosecution.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

⁴³ Sims, Calvin. *Panama grants asylum to leaders of Haiti junta*. The New York Times [online]. Published on October 13, 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/13/world/panama-grants-asylum-to-leaders-of-haiti-junta.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

⁴⁴ Rother, Larry. *Mission to Haiti: The Overview; Military leader in Haiti resigns, vowing to leave*. The New York Times [online]. Published on October 11, 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/11/world/mission-to-haiti-the-overview-military-leader-in-haiti-resigns-vowing-to-leave.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

⁴⁵ *U.S. payments to Haiti will help Ex-military find new jobs*. The New York Times [online]. Published on October 18, 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/18/world/us-payments-to-haiti-will-help-ex-military-find-new-jobs.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

pracovníků UNMIH, později byly dokonce vojenskou juntou ze země vykázány. Po úspěšné operaci Podpora demokracie, a po ukončení přítomnosti amerických jednotek na Haiti 31. března 1995 převzala v zemi stabilizační roli OSN. Na Haiti zůstalo přítomno 3000 amerických vojáků v rámci mise USFORHAITI do roku 1996 jako výpomoc jednotkám OSN. Jednotky UNMIH, tvořené z 1200 vojáků, 300 členů civilní policie, a 160 mezinárodních pozorovatelů⁴⁶, měly původně pomoci s modernizací haitských ozbrojených sil, a s vytvořením nových policejních jednotek a dozírat na jejich oddělení od armády. Jednotky měly také napomoci s přípravou země na svobodné a legitimní volby, které proběhly v prosinci 1995. Jednotky UNMIH zůstaly na Haiti do června 1996.⁴⁷

⁴⁶ UNMIH. United Nations Mission in Haiti. United Nations. UN. org. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmihmandate.html>. Datum posledního stažení 10. května 2010.

⁴⁷ Ibid.

4. Motivy k invazi

Jaké byly zájmy Spojených států na Haiti, které by mohly být zároveň motivy k intervenci? Podle zprávy ministerstva zahraničí zahrnovaly zájmy Spojených států na Haiti: „propagaci trvale udržitelné demokracie a respekt k lidským právům, zastavení přílivu ilegálních migrantů a transportu drog, boj proti hladu a HIV/AIDS, povzbuzování ekonomického vývoje a efektivní spolupráce s OSN.“⁴⁸

Jak jsem již zmiňovala v úvodní kapitole, hlavním bodem vymezeným v zahraniční politice Billa Clintona, bylo vyhlášení „pragmatického idealismu“. Pragmatický idealismus byl jakousi inovací wilsonianské teorie idealismu, který měl rozšiřovat demokracii po světě. V souvislosti s pádem Sovětského svazu se ukázaly jako jediní? vítězové liberální trh a demokracie, a proto vyhlásil prezident George H. W. Bush potřebu „nového světového pořádku“. Nebylo proto jistě také náhodou, že Organizace amerických států přijala v roce 1991 Deklaraci ze Santiaga, ve které se členské státy zavazují k zachování demokracie v Latinské Americe.⁴⁹ Prezident Clinton se o tomto svém závazku k podpoře demokracie vyjádřil při své inauguraci v lednu 1993 jako „o zodpovědnosti generace, která vyrůstala ve stínu studené války a která nyní dostala nové povinnosti ve světě zahřátém paprskem svobody ...“⁵⁰. Problém Haiti nebyl samozřejmě Clintonův jediný zahraničně politický problém, spíše by se dalo říci, že problém Haiti stál naopak ve stínu ostatních, mediálně více sledovaných světových konfliktů či mírových vyjednávání, ve kterých byl prezident Clinton zainteresován.⁵¹

Haiti je již od roku 1944 plně závislá na zahraniční finanční pomoci od Spojených států, pomoc je poskytována skrz Agenturu Spojených států pro mezinárodní rozvoj (United States Agency for International Development-USAID), ale také z Rozvojového programu OSN, a mezinárodního společenství (MMF, OSN, World Bank). V letech 1990 – 2003 Haiti

⁴⁸ Buss, Terry F. *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* The Brooking Institution. Washington D.C. 2008. Str. 48.

⁴⁹ Girard, Phillippe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave McMillan. New York 2004. Str. 27.

⁵⁰ Ibid. Str. 27.

⁵¹ Prezident Clinton se účastnil jednání mezi Arafátem a Rabinem ukončeným potřesením rukou v září 1993, ratifikace NAFTA v prosinci 1993.

obdržela celkové finanční dotace přes 4 miliardy dolarů.⁵² Je tedy možné říci, že Spojené státy byly motivovány k intervenci potenciální ekonomickým využitím slabšího souseda? Haiti neměla pro Spojené státy velký ekonomický význam. Export Spojených států na Haiti činil v letech 1984-1991, tedy před invazí, 300 – 500 milionů dolarů ročně, toto číslo kleslo během let vlády junty kvůli embargu do roku 1994 na 205 milionů, a opět vzrostlo na 600 milionů dolarů po invazi. Ve srovnání s americkým exportem například do Mexika, který činil 51 miliard ročně, šlo v případě Haiti o zanedbatelné číslo.⁵³ Nicméně jednou z podmínek podpory prezidenta Clintona k navrácení prezidenta Aristida do prezidentského úřadu byl slib, že po svém návratu zahájí Aristide privatizaci devíti dosud státních monopolních podniků, což by otevřelo možnosti pro americké koncerny a investory.⁵⁴

Haiti byla během vlády rodu Duvalierových tranzitním místem pašování drog z Kolumbie do Spojených států, rodina získávala z těchto obchodů enormní zisky. V letech 1991-1993, respektive v letech, kdy bylo na Haiti uvaleno embargo, si junta „přivydělávala“ podobným způsobem. Začátkem 90. let se s koncem studené války vyskytly sice ne úplně nové hrozby národní bezpečnosti Spojených států, ale v rozšířeném měřítku, a sice ilegální migrace a pašování drog. V souvislosti s tím vyhlásila Bushova administrativa „válku“ proti za hlavní body ochrany bezpečnosti USA. Aktivita junty ohledně drog hrály v otázce ohrožení vnitřní bezpečnosti hrály v Clintonově administrativě z neznámých důvodů až druhotnou roli při ochraně bezpečnosti Spojených států.⁵⁵ Clinton přistoupil k vážnějším opatřením drogové politiky až v únoru 1994, kdy vyhlásil „novou strategii kontroly drog“, která se měla zaměřovat na prevenci a tresty na domácí scéně, ale i za hranicemi v souvislosti s kriminalitou způsobenou pašováním.⁵⁶ Clintonova administrativa, ne bez důvodně považovala za palčivější problém ilegální migraci.

⁵² Buss, Terry F. *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* The Brookings Institution. Washington D.C. 2008. Str. 48.

⁵³ Girard, Phillipe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave MacMillan. New York 2004. Str. 24.

⁵⁴ Buss, Terry F. *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* The Brookings Institution. Washington D.C. 2008. Str. 76.

⁵⁵ Girard, Phillipe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave MacMillan. New York 2004. Str. 52.

⁵⁶ Ibid. Str. 53.

4.1. Ilegální imigrace

Další migrační vlna „boat people“ z Haiti do Spojených států v 90. letech přišla po svržení prezidenta Aristida v říjnu 1991. Nový haitský režim se po státním převratu zbavoval opozičních stoupenců či přívrženců svrženého prezidenta Aristida vražděním, bitím, únosy a zatýkáním. Na Haiti bylo uvaleno mezinárodní embargo, které zhoršovalo životní podmínky obyvatel a v důsledku toho následovala v říjnu 1991 masivní vlna emigrace Hait'anů do Spojených států. V této době byla repatriační politika, podepsaná mezi oběma zeměmi v roce 1980 v platnosti, a Hait'ané byli vládou Spojených států stále považováni za ekonomické migranty. Prezident George H. W. Bush proto kvůli násilnostem v zemi rozhodl o dočasném zastavení repatriační politiky a uprchlíky zpět do nestabilní politické situace nerepatriovat. Ve snaze zabránit Hait'anům nelegálně vstoupit své území lodě pobřežní stráže Spojených států hlídkovaly v karibské oblasti, a „sbíraly“ haitské uprchlíky z otevřeného moře a ponechávaly je dočasně na svých palubách. Počet „boat people“ se neustále zvyšoval. Jen v listopadu 1991 zadržely lodě pobřežní stráže na 1800 uprchlíků.⁵⁷ Denně bylo v následujících měsících z moře „sebráno“ na 600 uprchlíků a již přes 3000 bylo v americkém držení na přeplněných lodích pobřežní stráže. Prezident George H. W. Bush proto rozhodl o zřízení uprchlického tábora na americké námořní základě v Guantánamu na Kubě a zde uprchlíky dočasně vylodit a poskytnout jim možnost slyšení u imigračních úředníků. U tohoto slyšení mohli zadrženi uprchlíci prokázat, zda jim po návratu na Haiti hrozí perzekuce. Celkové náklady vlády na stavbu a provoz tábora i používání plavidel pobřežní stráže se od listopadu 1991 vyšplhaly na 60 milionů dolarů. Administrativa prezidenta George H. W. Bushe rozhodla, že Hait'ané, kteří neprokázali potenciální perzekuci po své repatriaci do vlasti, jsou považováni za ekonomické migranty, a budou proto repatriováni zpět na Haiti. Jen v měsíci květnu 1992 zachytila pobřežní stráž na 10 000 dalších uprchlíků. Kvůli nekončícímu přílivu uprchlíků rozhodla Bushova administrativa o vydání nového vládního nařízení o znovu zavedení repatriací. V tomto případě nebyli již uprchlíci z moře vyzvedáváni, ale všechny zadržené lodě s uprchlíky byly eskortovány americkou pobřežní stráží zpět k pobřeží Haiti bez ohledu na to, jestli by se uprchlík kvalifikoval pro politický azyl či nikoli. Od května 1992 bylo možné oficiálně

⁵⁷ Mitchell, Christopher. *U.S. Policy toward Haitian Boat People, 1972-93*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science [online]. Vol. 534, No. 1, 69-80 (1994). <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/534/1/69>. Datum posledního stažení 13. dubna 2009. Str. 74.

požádat o azyl pouze na americké ambasádě v hlavním městě Haiti Port-au-Prince.⁵⁸ Zatímco se během let 1991-1992 vydalo na tisícikilometrovou plavbu přes 37 000 Hait'anů,⁵⁹ podle statistik z června 1992 se příliv „boat people“ díky těmto opatřením úplně zastavil.⁶⁰

Počátky vztahů mezi Spojenými státy a Haiti během administrativy prezidenta Clintona se vytvářely již při jeho prezidentské kampani na podzim v roce 1992. Vzhledem k trvající haitské uprchlické krizi, se na ni Bill Clinton zaměřil již při své prezidentské kampani. V té repatriační politiku prezidenta George H. W. Bushe kritizoval a sliboval, že se po jeho zvolenílepší a změni politika Spojených států vůči haitským uprchlíkům. Krátce po svém zvolení zdůraznil, že jeho úmysl je poskytnout uprchlíkům dočasný politický azyl ve Spojených státech do té doby, než bude v Haiti obnovena demokracie. Clintonovo zvolení a jeho sliby, že udělí Hait'anům „alespoň“ dočasný azyl ve Spojených státech ale zvyšovaly naděje Hait'anů a způsobily, že se mnozí Hait'ané začali připravovat na odchod ze země. Před svou inaugurací proto prezident Clinton, proti svým předvolebním slibům, oznámil pokračování v Bushově politice, kterou během své kampaně tolik kritizoval a nazýval ji „krutou“ a „nelegální“. Jako odůvodnění pokračování této politiky uvedl, že povolení vstoupit Hait'anům na území Spojených států by mohlo vyvolat masivní vlnu emigrace z Haiti.

Prezident Clinton se v tuto chvíli domníval, že jediný možný způsob, jak zabránit ilegální imigraci Hait'anů, je zastavit represe nelegitimního režimu na Haiti, aby tak její obyvatelé neměli důvod tímto způsobem a tak masivně zemi opouštět. Clintonova administrativa se také domnívala, že donutit k odstoupení vojenskou juntou tak malé ostrovní země nebude z hlediska velmocenské politiky takové velmoci jako Spojené státy velkým problémem.

Po ztroskotání dohody z Governors' Island, kdy bylo znovu uvaleno embargo a zvýšeno násilí proti opozičním stoupencům, se Hait'ané opět vydávali na cestu k americkým břehům. Pravděpodobně jeden z největších nátlaků na prezidenta Clintona k ukončení repatriací Hait'anů do tak nestabilní politické situace byla dvacet sedmi denní hladovka afroamerického právníka, aktivisty a zastávce práv haitských imigrantů a prezidenta Aristida, Randalla Robinsona, kterou ukončil až po dohodě s prezidentem Clintonem o zastavení repatriací v květnu 1994. Téměř okamžitě po vyhlášení této změny bylo pobřežní stráž zachyceno jen

⁵⁸ Girard, Phillippe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave MacMillan. New York 2004. Str. 55.

⁵⁹ Mitchell, Christopher. *U.S. Policy toward Haitian Boat People, 1972-93*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science [online]. Vol. 534, No. 1, 69-80 (1994). <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/534/1/69>. Datum posledního stažení 13. dubna 2009. Str. 75.

⁶⁰ Ibid., Str. 70.

za měsíc květen 1448 uprchlíků, přičemž za celý předchozí rok 1993 bylo na moři zadrženo 2300 uprchlíků z Haiti.⁶¹ Spolu se zastavením repatriací vyhlásil také Clinton, že budou pro Haitřany obnovena slyšení u imigračních soudců a bude rozšířena kapacita uprchlických center. To zapříčinilo další masivní exodus. Jen za červen a červenec 1994 zachytila pobřežní stráž 20 000 uprchlíků. Lodě pobřežních stráží již neměly kapacitu ponechávat uprchlíky na svých palubách, a z toho důvodu musel být v červnu 1994 znovu otevřen uprchlický tábor na námořní základě na Guantánamu na Kubě, který byl pro další uprchlíky uzavřen v červnu 1993 prezidentem Clintonem. Den po oslavách americké nezávislosti, 5. července ale vyhlásil prezident Clinton opětovné obnovení repatriací. Administrativa rozhodla o navrácení se k původní politice kvůli zvýšenému a neustávajícím vlnám uprchlíků.⁶²

Dalším aspektem, který vytvářel tlak na administrativu prezidenta Clintona v otázce Haiti, respektive k zastavení repatriování haitských uprchlíků, byly protesty některých skupin podporujících haitské migranty odsuzujících vykonávání vládní repatriační politiky haitských uprchlíků. Tito zastánci se domnívali, že vláda repatriační politikou porušuje americký Zákon o uprchlících z roku 1980, který navazoval na Ženevskou konvenci a protokol týkající se statutu uprchlíků. Tato konvence OSN z roku 1967 definuje uprchlíka a zakazuje takového uprchlíka násilně vrátit do země, odkud uprchl, pokud by mu zde po návratu „hrozila perzekuce z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo politickému názoru, je mimo zemi své národní příslušnosti a nemůže se nebo se obává návratu do této země...“⁶³ V červnu 1993 se dostal před Nejvyšší soud případ *Sale v. Haitian Centers Council*, ve kterém skupina hájící práva haitských ilegálních „boat people“ žalovala federální vládu z toho důvodu, že praktikováním repatriační politiky porušuje vláda výše zmíněný zákon i mezinárodní smlouvu. V tomto případě rozhodl Nejvyšší soud, že Zákon o uprchlících se vztahuje pouze na uprchlíky, kteří se již nacházejí na území Spojených států, nikoli na ty, kteří jsou jako v případě této repatriační politiky zadrženi mimo území Spojených států, a proto se na ně tento zákon nevztahuje a mohou být repatriováni.⁶⁴ V roce 1993 bylo

⁶¹ Pezzulo, Ralph. *Plunging into Haiti: Clinton, Aristide and the Defeat of Diplomacy*. University Press of Mississippi 2006. Str. 259.

⁶² Stotzky, P. Irwin. *Silencing the Guns in Haiti: The Promise of Deliberative Democracy*. The University of Chicago Press, Chicago 1997. Str. 37.

⁶³ Ženevská konvence a protokol týkající se statutu uprchlíků. United Nations Refugee Agency UNHCR. Článek 1. <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf>. Datum posledního stažení 5.5. 2010.

⁶⁴ Jones, Thomas David. *Sale v. Haitian Centers Council*. The American Journal of International Law, Vol. 88, No. 1 (Jan., 1994), pp. 114-126. <http://www.jstor.org/stable/2204028>. Datum posledního stažení 10. května 2010.

na území Spojených států povoleno požádat 1307 haitským uprchlíkům o uprchlický azyl, v roce 1994 3766, dalších 20 000 uprchlíků bylo postupně repatriováno.⁶⁵

Problém haitské ilegální imigrace značně ovlivnil další vývoj americké zahraniční politiky během administrativy prezidenta Clintona. Prezident Clinton se domníval, že jediným způsobem, jak bude možné zastavit emigraci Hait'anů z jejich země, bude stabilizovat politickou situaci navrácením demokraticky zvoleného prezidenta Aristida, kterému i přes jeho protiamerickou rétoriku náleží vykonávat úřad prezidenta Haiti, do kterého byl právoplatně zvolen.

4.2. Lobby a domácí politická scéna

Na prezidenta Clintona bylo od počátku jeho nástupu do funkce vyvíjen tlak z různých stran týkající se přístupu k Haiti. Jedna z takových nátlakových stran byly skupiny podporující haitské migranty, kritizující Clintonovo porušení slibu ohledně uprchlíků a neukončení repatriací. Dalším, kdo v tomto směru vyvíjel tlak na prezidenta Clintona byl sám prezident Aristide. U Clintonova předchůdce George W. Bushe, s požadavkem intervence neuspěl. Prezident Bush nedůvěřoval Aristidově oddanosti demokracii, navíc měl ještě v paměti Aristidovu nedávnou protiamerickou rétoriku. Výběr Aristidova místa pobytu exilu, tedy ve Spojených státech, přesněji v hlavním městě Washingtonu D.C. nebylo náhodné. Aristide se sem přestěhoval koncem roku 1992, když zvítězil Bill Clinton v prezidentských volbách. Aristide odsud navázal kontakty s vlivnými lobbisty, Klubem černošských senátorů, bývalým prezidentem Carterem a s organizací TransAfrica Forum, jehož zakladatel Tim Robinson držel v květnu 1994 hladovku jako protest proti repatriační politice Billa Clintona.⁶⁶ Pomocí lobbyistů pořádal nejrůznější kampaně, například proti repatriační politice, kterých se účastnili Američané haitského původu. Otevřeně nemohl Aristide žádat, například před OSN o americkou intervenci do své země za svůj návrat. Žádat o vojenskou intervenci do vlastní

⁶⁵ *Refugee Arrivals into the United States by selected Country of Chargeability: Fiscal year 1991-1997.*

Department of Justice. Annual Report. Tabulka 4.<

<http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/statistics/reports/refugeerep97.pdf>> Datum posledního stažení 19. dubna 2010. Str. 10.

⁶⁶ Buss, Terry F. *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* The Brooking Institution. Washington D.C. 2008. Str. 74.

země je podle haitské ústavy vlastizrada.⁶⁷ Ve Spojených státech žila početně významná haitská menšina, která Aristidovi přispívala finančními příspěvky, ty byly použity na rozsáhlou lobby.

Významná haitská menšina žijící ve Spojených státech zároveň ovlivňovala veřejné mínění. Největší menšiny žily v New Yorku, Bostonu a Miami. Tyto menšiny nesouhlasily s repatriacemi svých krajanů, a rovněž většinou podporovali exilového prezidenta Aristida i jeho návrat do vlasti. Nejvýznamnější nátlak na prezidenta Clintona v tomto případě vyvíjeli kongresmani státu Florida, neboť ta byla „destinací“ ilegálních haitských „boat people“ a občané Floridy nejen že ze svých daní platili provoz zadržovacích zařízení jako následek federální imigrační politiky. Guvernér státu Florida plánoval zažalovat federální vládu, aby vyplatila Floridě výdaje spojené s opatřeními, které stát musel v souvislosti s ilegální imigrací vydat. V roce 1993 tyto výdaje činily 2,3 miliard dolarů, přičemž Hait'ané tvořili 17% nelegální populace Floridy. Podle statistik Department of Homeland Security z roku 1996, Florida byla čtvrtým největším „hostitelem“ ilegálních migrantů, po Kalifornii, Texasu a New Yorku, s odhadovaným počtem 350 000 nelegálních migrantů.⁶⁸ V zájmu floridských kongresmanů bylo tedy zastavení přílivu nelegální imigrace z Haiti. Vzhledem k tomu, že prezidentova politika vůči haitským ilegálním migrantům byla Proto podporovali návrat Aristida.⁶⁹ Zastupitelé kongresu těchto distriktů, pokud si chtěli získat hlasy této početné menšiny Američanů haitského původu, nemohli zůstat k haitským záležitostem hluchí. Kongres měl v té době jen malou převahu demokratů. Proto pokud prezident Clinton doufal ve schválení zákonů jako např. „Don't ask, don't tell“ v listopadu 1993, či implementaci NAFTA v prosinci 1993 nebo plánované hlasování o reformě zdravotnictví, nemohl si znepřátelit tyto kongresmany. Někteří z nich byli zároveň i členy Klubu černošských kogresmenů, a tak by si zároveň znepřátelil i haitskou menšinu, a ochudil by se tak i o jejich hlasy. Významným aspektem ovlivňující haitské otázky byly plánované volby na podzim roku 1994 do Kongresu. Prezident Clinton ani zástupci distriktů tak nechtěli přijít o tyto důležité hlasy, a proto podpořily prezidentovu zahraniční politiku, která zároveň uspokojila tuto část veřejného mínění .

⁶⁷ Girard, Phillipe R. *Paradise Lost: Haiti's Tumultuous Journey from Pearl of the Caribbean to Third World Hotspot*. Palgrave MacMillan. New York 2005. Str. 146-147.

⁶⁸ *Illegal Alien Resident Population*. Department of Homeland Security.

<http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/statistics/illegal.pdf>. Datum posledního stažení 5. května 2010. Str. 1.

⁶⁹ Girard, Phillipe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave MacMillan. New York 2004. Str. 64.

5. Dlouhodobé následky embarga na situaci na Haiti

Tato kapitola se soustředí na ekonomické následky embarga na haitskou ekonomiku, zaměstnanost a celkovou situaci obyvatel uvaleného mezinárodním společenstvím. Embarga byla s několika měsíčními výjimkami v platnosti od října 1991 do října 1994. Tato kapitola částečně časově přesahuje z období prezidenta Clintona do období prezidenta George H. W. Bushe v letech 1991-1993, kdy bylo embargo poprvé uvaleno. Domnívám se totiž, že nelze popsat celkové následky, které uvalené sankce způsobily za prezidenta Clintona bez uvedení stavu země a ekonomiky na začátku sankcí. Prezident Clinton a ostatní mezinárodní společenství i nadále v embargu pokračovaly, jeho důsledky se stupňovaly až do roku 1994, kdy byla na Haiti obnovena demokracie a embargo bylo ukončeno. Jaké byly politické cíle uvalených sankcí? Přinesla embarga uvalená za prezidenta Bushe a Clintona požadované politické výsledky? Jaké dopady měly sankce na ekonomickou a celkovou situaci země?

Charta OSN v hlavě VII. přisuzuje právo Radě bezpečnosti v případě ohrožení míru, porušení míru či při agresivním činu doporučit nebo rozhodnout jaká opatření budou proti výše zmíněnému agresorovi přijmuta k obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Rada bezpečnosti OSN také stanoví, jaká opatření přijme před tím, než budou muset vstoupit do hry ozbrojené jednotky k obnově míru.⁷⁰ Podobnou rezoluci přijala Organizace amerických států v červnu 1991. Ta stanovila, že „všechny členské státy provedou okamžitou kolektivní akci, pokud by v některém členském státě byl narušen demokratický proces“. Obě tyto vlivné organizace měly tedy podle svých rezolucí právo i prostředky k uvalení sankcí, ke kterým také v případě Haiti sáhly. Byly ale sankce účinné? Možnost podniknout takováto opatření měla OSN již od svého založení v roce 1945, ale do 90. let byla použita pouze dvakrát, v roce 1966 proti Rhodesii a v roce 1977 proti Jižní Africe.⁷¹ Tato metoda nátlaku jako nástroj zahraniční politiky se v 90. letech stala velmi rozšířeně používanou, například proti Iráku, bývalé Jugoslávii, Kubě, Somálsku, Libyi, Angole, aj., ale právě i v případě Haiti. Sankce se staly vyhledávaným nástrojem v konfliktech, ve kterých neměla země žádné zásadní zájmy, stát potom nemusel přímo intervenovat vysláním vlastních jednotek a tím pádem neohrožoval

⁷⁰ Charta OSN. Kapitola VII. Článek 39-42. UN.org. <<http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>>. Datum posledního stažení 4.5. 2010.

⁷¹ Garfield, Richard. *Impact of Economic Sanctions on Health and Well-being*. Relief and Rehabilitation Network. RRN. Network Paper. Listopad 1999. <http://www.reliefweb.int/library/documents/Networkpaper.pdf>. Datum posledního stažení 4. května 2010. Str. 6.

jejich životy.⁷² Po incidentu v Somálsku se Spojené státy uchýlovaly k uvalení sankcí mnohem častěji než k intervencím, v letech 1993-1996 uvalily sankce v 35 případech⁷³. Tak tomu bylo v případě administrativy prezidenta George H. W. Bushe, kdy se jeho administrativa připojila na Haiti k embargu, ale nepřistoupila na žádné jiné donucovací akce k dosazení prezidenta Aristida zpět do úřadu.

5.1. Politické cíle a efektivita sankcí

Politické cíle ekonomického embarga, kterých mezinárodní společenství doufala na Haiti dosáhnout skrz omezení importu některých důležitých surovin, byly finančně poškodit vládnoucí juntou a donutit ji tak přistoupit na podmínky mezinárodních společenství. Tyto podmínky obsahovaly kromě jiných bodů odstoupení junty a předání moci legitimně zvolenému prezidentovi Aristidovi. Prezident Clinton po svém zvolení pokračoval v uvaleném embargu, které podle vývoje situace diplomatických vyjednávání uvolňoval či zpříšňoval, zároveň ale vyvíjel i diplomatická úsilí k odstoupení junty. Organizace amerických států, jíž byla Haiti členem, reagovala na státní převrat jako první. Již pár dní po převratu v září 1991 uvalila na Haiti první embargo, které členské státy vyzvaly k zastavení veškerého obchodování s Haiti.⁷⁴ K tomuto embargu se v říjnu 1991 připojily Spojené státy i Valné shromáždění OSN vydáním rezoluce 46/7, která vyzývala k podpoře sankcím OAS. Rezoluce byly v celkovém hodnocení politicky velmi neefektivní a bohužel nedostály politickým cílům, které si jeho představitelé vytyčili. Pravděpodobným důvodem politického neúspěchu těchto sankcí byly nezávazné podmínky jejich dodržování. Dodržování sankcí uvalených Organizací amerických států nebylo pro členské země závazné, čehož využívaly některé evropské, africké ale i jihoamerické státy a ropu do Haiti i nadále dovážely. Navíc sankce byly jedinou společnou akcí mezinárodního společenství a žádný jiný významný nátlak na juntou nebyl z mezinárodního hlediska až do nástupu prezidenta Clintona vyvíjen. Chybějící produkty si

⁷² Weiss, G. Thomas. *Sanctions as a Foreign Policy Tool: Weighing Humanitarian Impulses*.

<http://jpr.sagepub.com/cgi/content/abstract/36/5/499>. Datum posledního stažení 5.května 2010. Str. 500.

⁷³ Garfield, Richard. *Impact of Economic Sanctions on Health and Well-being*. Relief and Rehabilitation Network. RRN. Network Paper. Listopad 1999. <http://www.reliefweb.int/library/documents/Networkpaper.pdf>. Datum posledního stažení 4. května 2010. Str. 4.

⁷⁴ Martin, Ian. *Haiti: International Force or National Compromise?* Journal of American Studies. Vol. 31. NO. 3. Publikováno v říjnu 1999. Str. 711-734. Cambridge University Press. <http://www.jstor.org/stable/157817>. Datum posledního stažení 30. října 2009. Str. 714.

junta opatřila pašováním přes hranice z Dominikánské republiky, a na navýšených cenách nedostupných komodit se naopak junta obohatila.

5.2. Ekonomické následky

Podle studie o dopadech sankcí Richarda Garfielda, státy, které embarga pravděpodobně nejvíce ovlivní, jsou ty státy, které jsou závislé na dovozu, zejména potravin, a dále státy, které jsou závislé na příjmech z exportu. Sankce mají makroekonomické dopady, při kterých při omezení exportu a importu dochází k omezení produkce, protože v rámci totálního embarga, které zahrnuje veškerý obchod není, kdo by zboží odebíral, továrny jsou pak nuceny omezit výrobu či ukončit veškerý provoz, pokud je trvání embarga dlouhodobé. V případě Haiti je tento případ obzvlášť palčivý, neboť haitské elity mají největší koncentraci bohatství na světě, přičemž většina obyvatel žije pod hranicí chudoby. Sankce proto nesouměrně ovlivnily tuto většinu obyvatel. Následkem těchto třech zhoršení se logicky zhoršily již tristní životní podmínky obyvatel. Sankce výrazně negativně ovlivnily schopnost Haiti obchodovat, respektive vyvážet smontované součástky a textilní výrobky, haitský export následkem sankcí téměř vymizel, neboť většina továren byla kvůli embargu nucena ukončit provoz. Podle statistik OSN bylo v roce 1990, tedy před začátkem krize, na Haiti 145 textilních továren, v lednu 1994 klesl počet fungujících továren na 44.⁷⁵ Největší počet oděvních továren uzavřelo svůj provoz v květnu 1994, kdy povinné sankce OSN vstoupily v platnost.

Zaměstnanost v těchto továrnách sice nejvíce zajišťovala živobytí převážně pouze ve městech, a jejich uzavření tedy nemohlo mít větší vliv na celou ekonomiku. Pravdou ale zůstává, že textilní průmysl byl nejrozsáhlejší „zaměstnavatel“ v hlavním městě. Ženy tvořily 80% zaměstnaných, 1/3 z nich byla hlavou domácnosti, přičemž na měsíčním příjmu 1 pracujícího člověka záviselo průměrně 6 lidí. Proto ztráta pracovních míst ovlivnila téměř 1 milion obyvatel. Po ztrátě zaměstnání v textilní továrně pro ně neexistovala v okolí hlavního města jiná pracovní alternativa, kromě prostituce.⁷⁶ Elizabeth Gibbons ve své knize *Sanctions in Haiti* ovšem upozorňuje na skutečnost, že v nedemokratických a chudých zemích, jako v případě Haiti, je velmi těžké určit, které socioekonomické strádání je způsobeno

⁷⁵ Gibbons, D. Elizabeth. *Sanctions in Haiti: Human rights and Democracy under Assault*. The Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. 1999. Str. 10.

⁷⁶ Ibid. Str. 17.

dlouhodobým špatným politickým vedením a které jsou přímo způsobeny vlivy embarga.⁷⁷ Když se Jean-Bertrand Aristide stal v únoru 1991 prezidentem, polovina pracovní síly byla nezaměstnaná, přes 50% dospělých obyvatel bylo negramotných a 1/3 obyvatel neměla přístup k lékařské péči.⁷⁸ V letech 1991-1993 pětinašobně stoupla cena základních potravin.

Uvalením totálního embarga v říjnu 1992 Spojenými státy, OSN a OAS klesl počet pracovních míst o 29 780, koncem krize, tedy koncem roku 1994, došlo k celkové ztrátě 200 000 pracovních míst.⁷⁹ Ropné embargo způsobilo nedostatek pohonných hmot, jejíž cena enormně vzrostla, několikanásobně stouply ceny veřejné dopravy, čímž bylo znemožněno zásobování potravinami a zemědělskými produkty do měst. Nedostatek pohonných hmot také přispěl k bujení černého trhu, ze kterého opět profitovala junta. Lidé neměli zdroje k topení, pozůstatky haitských mahagonových pralesů byly k tomuto účelu postupně vykáčeny, čímž obyvatelé přispívali k dalšímu odlesňování země. Vládou nebylo odlesňování ani následné zalesňování vzácných mahagonových stromů nijak kontrolováno ani podněcováno, na Haiti nyní zbývá z původních 60% zhruba 2% lesních ploch. Odlesňování vede následně k erozi, ta k obrovským záplavám, které opět znemožňuje obdělávání půdy k zemědělství.⁸⁰

Prezident Clinton při zachování embarga po svém nástupu ale také zavedl kromě jiných opatření ještě zmrazení bankovních převodů ze Spojených států na Haiti. Těmito bankovními převody (*remittances*) byly ale posílány Haitřanům peníze od příbuzných žijících ve Spojených státech. Vzhledem ke stoupající nezaměstnanosti byly tyto zdroje příjmů pro mnohé obyvatele jediným zdrojem přežití, o který byli tímto ochuzeni.

Jednou z příčin neúspěchu sankcí na Haiti můžeme hledat v nezkušenosti mezinárodního společenství v dopadech a účincích sankcí na celkovou situaci. Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, sankce se v 90. letech zdály jako účinný nástroj zahraniční politiky, který ale nebyl výrazněji do té doby používán. Koncem 90. let se ukázalo, že sankcemi trpí převážně chudí obyvatelé země, nikoli politická elita, která je míněným terčem, a proto se používání sankcí jako nástroj zahraniční politiky omezilo. I když se v zemích účastní nevládní organizace distribuující potraviny a lékařskou péči, v případě Haiti nebyla

⁷⁷ Gibbons, D. Elizabeth. *Sanctions in Haiti: Human rights and Democracy under Assault*. The Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. 1999. Str. 10.

⁷⁸ Garfield, Richard. *Impact of Economic Sanctions on Health and Well-being*. Relief and Rehabilitation Network. RRN. Network Paper. Listopad 1999. <http://www.reliefweb.int/library/documents/Networkpaper.pdf>. Datum posledního stažení 4. května 2010. Str. 9.

⁷⁹ Gibbons, D. Elizabeth. *Sanctions in Haiti: Human rights and Democracy under Assault*. The Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. 1999. Str. 10.

⁸⁰ Křížová, Markéta. *Haiti*. Nakladatelství Libri. Praha 2009. Str. 88.

vždy distribuce na místě včas kvůli překážkám obchodního embarga, kdy na moři docházelo ke kontrolám nebo dokonce k odklánění lodí z haitských vod. Haiti i dnes zůstává nejchudší zemí západní hemisféry, přičemž stále 80% populace žije pod hranicí chudoby a 54% pod hranicí absolutní chudoby.⁸¹ Haiti je navíc často postihováno přírodními katastrofami, hurikány, sesuvy půdy, ale také nedávným zemětřesením, které zabraňují dalšímu rozvoji země a činí zemi více závislou na cizí pomoci. Z dlouhodobého hlediska prohloubily sankce krizi ekonomiky Haiti a její závislost na zahraniční pomoci a ještě více rozevřely nůžky sociální nerovnosti.

Cíle, v jejichž dosažení Spojené státy doufaly uvalením embarga byly politické a byly mířeny na poškození vládnoucí junty. Uvalení embarga byla také jistá forma vyslané informace světu, že Spojené státy se situací na Haiti nesouhlasí, a proto se zapojuje do uvalení „trestu“, kterým se měla dostat země do mezinárodní izolace. Konečným politickým cílem bylo tedy přinutit juntou odstoupit. To se pomocí pouze sankcí nepodařilo.

⁸¹ CIA Factbook. Haiti. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html#top>. Datum posledního stažení 6.května 2010.

Závěr

Americká intervence na Haiti byla v první řadě způsobena geografickou blízkostí Haiti ke Spojeným státům a souvisejícím historickým významem karibské oblasti pro zahraniční politiku Spojených států. To ostatně dokazuje historie jejich intervencí v regionu, způsobená obavou z možné nestability karibské oblasti, kterou vnímaly Spojené státy jako potenciální ohrožení své bezpečnosti. Spojené státy v minulosti právě z důvodu ohrožení své bezpečnosti a potenciálního rozšíření komunistického vlivu do oblasti, byly během studené války ochotny tolerovat diktátorské režimy a jejich drancování země, a štědře se za jejich protikomunistickou rétoriku a proamerický zahraničně politický postoj finančně odměnit. Dlouhodobé ignorování potřeb státu a jeho obyvatel, včetně porušování lidských práv, vedlo k rozhodnutí některých obyvatel ze země emigrovat. Protože ale haitské elity neinvestovaly finanční podporu Spojených států do obnovy infrastruktury státu ani rozvoje ekonomiky, nůžky sociální nerovnosti se dále rozvířaly. Haiti byla považována za jednu z nejchudších zemí západní hemisféry, a proto vláda Spojených států přistupovala k haitským uprchlíkům primárně jako k ekonomickým migrantům a nikoli jako k politickým uprchlíkům majícím právo na žádost o azyl na americké pevnině. Proto zavedly přísnou repatriační politiku, díky které Spojené státy nedovolily Haitanům vstoupit na území Spojených států, aby tak odtud mohli požádat o politický azyl. Haitská uprchlická krize začala nabírat na intenzitě po svržení prvního demokratického prezidenta země v září 1991 vojenskou juntou. Ta se krátce po převratu snažila ve velmi krátké době násilnými činy zastrašit stoupence prezidenta Aristida. V době prezidentské kampaně Billa Clintona na podzim roku 1992 byla repatriační politika již dávno v platnosti. Krátce po své inauguraci chtěl prezident Clinton zrušit repatriace, ale protože se velmi brzy ukázalo, že uvolnění imigrační politiky ze strany Spojených států pouze motivovalo haitské občany vydávat se na nebezpečnou plavbu. Být vyzdvižen lodí americké pobřežní stráže totiž zaručovalo slyšení u imigračního úředníka, a tedy alespoň teoretickou šanci k udělení azylu, bez ohledu na to, zda-li uprchlík opustil zemi z důvodu ekonomického strádání či politického útlaku. Statistiky vykazují největší migrační vlny z Haiti poté, co Spojené státy vyhlásily zmírnění či zastavení repatriací nebo poskytnutí dočasného azylu a možnost slyšení u migračních úředníků na lodích pobřežní stráže. Během období prezidenta Clintona tomu tak bylo například před jeho inaugurací, v květnu 1994 nebo na přelomu června

a července 1994, kdy bylo vyhlášeno zastavení repatriací. Podle americké pobřežní stráže došlo koncem roku 1994, tedy po navrácení prezidenta Aristida k téměř úplnému zastavení migrace „boat people“⁸². Statistiky migrace „boat people“ po navrácení prezidenta Aristida sice nevykazují úplné zastavení, oproti migrační krizi v letech 1991-1994 šlo ale o významné snížení. Kvůli této uprchlické krizi se prezident Clinton již na počátku svého úřadu ocitl pod palbou kritiky za nedodržení slibu z kampaně, že zastaví repatriační politiku. Na druhé straně se stal terčem kritiky za obrovské finanční výdaje, jak federální vlády, tak státu Florida za provoz zadržovacích zařízení a lodí pobřežní stráže. Uvolnění imigrační politiky vyvolávalo kontraproduktivní reakci, řešení proto neviděl v umírněné nebo naopak přísnější imigrační politice, nýbrž v navrácení prezidenta Aristida do úřadu, čímž by zajistil zemi lepší vnitřní stabilitu, díky které by Hait'ané neměli tolik důvodů k emigraci.

Bezprostředním motivem k invazi pro prezidenta Clintona bylo několik faktorů. Kontinuálním porušováním lidských práv, jejichž ochranu Spojené státy hlásaly, a masový exodus uprchlíků, který neustával, stavěly Clintona do pozice nerozhodného prezidenta, který není schopen donutit mnohem slabší diktátorský režim k odstoupení. V kontrastu s vyhlášenou Clintonovou rétorikou o ochraně demokracie a lidských práv zněla vyjednávání a sankce příliš dlouho prázdňe a snižovala tím důvěryhodnost americké zahraniční politiky. V rámci vyhlášené zahraniční politiky zastávání se demokracie a obhajování lidských práv neplánoval Clinton vtrhnout na Haiti bez prvotního vyjednávání a chtěl hrozbu vojenského konfliktu co nejvíce eliminovat, proto zpočátku vyjednával. Pokud by diplomatická vyjednávání dopadla úspěšně a generál Cedras by pod tímto nátlakem odstoupil, byl by to bezesporu obrovský praktický úspěch zahraniční politiky založené na vítězství mírových diplomatických prostředků nad přímými válečnými. Čímž by najednou vyřešil několik problémů, jak haitských, tak i souvisejících amerických, které se navzájem ovlivňovaly. V případě Haiti by došlo k zastavení násilí na obyvatelích, obnově demokracie, tím pádem by neměli Hait'ané důvod opouštět svou zemi, následně by se zastavily migrační vlny do Spojených států, ať už ekonomických migrantů či politických uprchlíků, a prezident by sklídl úspěch jak na mezinárodním poli, tak na domácí scéně. Na poslední chvíli se podařilo díky diplomatickému vyjednávání donutit juntou odstoupit, a americké jednotky tak mohly vstoupit do země bez toho, aby byl zmařen jediný lidský život. Takto úspěch invaze také prezentoval Bill Clinton před volbami do Kongresu na podzim 1994. Americkou invazi na Haiti hodnotí

⁸² Wasem, Ellen Ruth. *U.S. Immigration Policy on Haitian Migrants*. CRS Report of Congress. Tabulka 1. Str. 2.

také sám prezident Clinton ve své vlastní knize subjektivně jako zahraničně politický úspěch, stejně tak to činí ve své autobiografii i Madeleine Albrightová.

Kritika Clintonových kroků směřuje proto spíše k příliš dlouho se táhnoucím vyjednáváním a nerazantním krokům. Otázkou zůstává, zda-li by se podařilo pod stejnou výhrůžkou vojenské invaze odstoupení junty o rok dříve, tedy poté, co generál Cedras odmítl rezignovat ve stanovený den dohodnutý smlouvou z Governors' Island, kdyby se Clintonova administrativa neobávala negativních reakcí veřejného mínění, protože se veřejnost obávala zbytečného vojenského zásahu. Aristidova lobby ale zároveň vytvářela ve Spojených státech zvyšující se tlak na řešení haitské otázky, a její případné nevyřešení by obralo prezidenta Clintona a demokratickou administrativu o důležité hlasy. Nemůžeme také vyloučit úmyslné naplánování invaze na září 1994, tedy pár týdnů před volbami do Kongresu. Demokraté ztráceli popularitu, a tak se úspěšná operace, ve které nepoložil život jediný americký voják (a přitom administrativa dostala svých závazků v souladu s vlastní koncepcí zahraniční politiky), tak trochu „hodila“.

Je zřejmé, že politické cíle embarga v letech 1991-1994 uvaleného na Haiti nebyly zdaleka naplněny. Vojenskou juntu k odstoupení nepřinutily a naopak účinek sankcí byl kontraproduktivní a měl katastrofální následky na ekonomiku země a obyvatele Haiti. Clintonova administrativa na tomto vývoji také nese svou vinu při „trpělivém“ dvouletém přihlížení brutálnímu porušování lidských práv.

Kontroverzním bodem vyjednaných podmínek, za kterých generálové odstoupili, bylo také udělení celkové amnestie za veškeré politické přečiny spáchané během tříletého působení.

Co ale Clintonově administrativě vytknout nemůžeme je skutečnost, že nezůstala pouze u sankcí a výhrůžek jako jeho předchůdce, a že nakonec přistoupila k razantním krokům, které vyřešily vnitřní politickou krizi, čímž dostala svého závazku demokracii a lidským právům v podobě navrácení legitimního prezidenta Aristida do úřadu. Došlo k zastavení embarga, zabíjení i porušování lidských práv, čímž se zastavily uprchlické vlny „boat people“. Haiti i dnes zůstává jednou z nejhudších zemí západní hemisféry, často bývá postihována přírodními katastrofami, což její obnovu ztěžuje a zpomaluje, nicméně odstranění vojenské junty vedlo k uklidnění a alespoň částečné stabilizaci vnitřních poměrů a k obnovení křehké demokracie. Díky americké intervenci a přítomnosti amerických vojáků a později mírových jednotek OSN došlo k opětovnému demokratickému předání vlády po volbách v prosinci

1995, kdy vypršel mandát prezidentu Aristidovi. V kontextu americké zahraniční politiky bylo na dosažení cíle navrácení prezidenta Aristida nahlíženo jako na úspěch.

Za hlavní faktor, který přinutil Spojené státy v případě Haiti k razantnějšímu řešení táhnoucí se krize, byly neustávající vlny uprchlíků. Domnívám se, Spojené státy byly vtaženy do záležitostí Haiti především těmito uprchlíky. Pokud by neeskalovala uprchlická situace a netrvala tak dlouho a nenabyla by takového rozsahu, že se jejich zadržování Spojenými státy stalo neřešitelné, Spojené státy by neměly důvod k intervenci a posléze ani k invazi na Haiti. Vlny uprchlíků nebyla totiž administrativa schopna zastavit, náklady na opatření repatriační politiky a zadržovacích zařízení významně narůstaly, a změny imigrační politiky situaci zhoršovaly, což dokazovaly další vlny uprchlíků, a v očích voličů se pak administrativa jevila nerozhodně a neschopně. Ukázalo se, že jediným způsobem, jak bude možné krizi vyřešit, bude razantně donutit juntou k odstoupení a vrátit demokraticky zvoleného prezidenta Aristida zpět do vedení státu. Skutečnost, že se uvaleným embargem táhnoucí se dva roky nedosáhlo ničeho kromě ekonomické devastace země a její větší závislosti na zahraniční pomoci, jasně poukazuje na nedostatečnost takovýchto opatření. Invaze se nakonec díky vyjednávání na poslední chvíli stala spíše humanitární akcí než skutečnou vojenskou invazí. Domnívám se, že z tohoto důvodu považoval prezident Clinton a jeho administrativa tuto invazi za zahraničně politický úspěch, neboť došlo k obnově demokracie, při které nepoložil život ani jeden voják, jak na americké tak haitské straně, a vlny uprchlíků ustaly. Uprchlíci se tedy stali rozhodujícím faktorem nejdříve pro americkou intervenci na Haiti a posléze také i pro americkou intervenci.

Abstract

This paper analyses impacts of United States Foreign Policy towards Haiti during Clinton administration since his first inauguration into office in January 1993 until October 1994, in which an American invasion of Haiti took place in the form of Operation Uphold Democracy. President Clinton's possible motives for this invasion are discussed as well. Main goal of this operation and of the invasion itself was to force the military junta to step down from power and restore Haitian exiled President Jean-Bertrand Aristide back to the presidential office from which he was overthrown by this military junta in September 1991. By this operation, the United States accomplished forcing the military junta to step down from power after almost two years of unsuccessful negotiation. American troops numbered 20 000 and remained in Haiti helping stabilize the infrastructure until the end of March 1995 when these American troops were replaced by United Nations peacekeeping troops, United Nations Mission in Haiti UNMIH which stayed until June 1996. One of the goals of this paper is to show the impacts of American Foreign Policy towards Haiti. The United states Foreign Policy proceedings towards Haiti originated particularly from results of Haiti political inner instability. Its consequences influenced events in the United states to such degree that had lead to intervention. One of the main goals of this paper is to answer what were president Clinton's motives to intervene in Haiti? What could have been the potential interests of United states towards Haiti? Was the main motive for decision to intervene national security threats concerns by the unending waves of illegal migrants to Florida shores who were not by far discouraged by the immigration repatriation policy and the consequent expenses of the federal government? Was it protection of democracy and human rights that lead to intervention? Or was president Aristide's very vocal lobby so powerful in the end that persuaded president Clinton and the public of the need to intervene and have the junta to step down?

American intervention was in the first place caused by its geographical proximity to the United States, also by the historical importance of the Caribbean region, the American "backyard" as they themselves call it, for American foreign policy.

The main factor that had lead to American intervention in Haitian inner issues and that later created the need of a brisk military action were the massive unending waves of refugees trying to illegally reach Florida shores. According to my opinion, had there been no long

lasting refugee crises there would be no intervention of the United States into Haiti. The administration seemed to be unable to stop the waves, the different immigration arrangements did not work and at the same time to repatriate the refugees who would be facing political persecution upon their arrival was becoming more and more unacceptable for the American public. By not solving this problem, the administration seemed to be indecisive and incapable. Also the financial expenses with the refugee proceedings were significantly rising up. It turned out that the only way how to end this refugee crisis and restore the administrative credibility was to invade Haiti, make the junta step down and restore legitimate and democratic president Aristide back to heading the state. The fact that imposed embargo was placed upon Haiti and did not reach any political results points to its inadequacy and insufficiency of similar steps as a measure to remedy a situation. The American invasion of Haiti became, thanks to last minute negotiation, a more humanitarian action rather than a military invasion and therefore I think President Clinton and his administration considered it as their foreign policy success.

Bibliografie:

- **Primární zdroje**

Wasem, Ruth Ellen. *CRS Report of Congress. U.S. Immigration Policy on Haitian Migrants*. Aktualizované 21. ledna 2005. <http://www.ndu.edu/library/docs/crs/crs_rs21349_21jan05.pdf> Datum posledního stažení 14. března 2010.

Charta OSN. Kapitola VII. Článek 39-42. UN.org. <<http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>>. Datum posledního stažení 4. května 2010.

UNMIH. United Nations Mission in Haiti. United Nations. UN. org. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmihmandate.html>. Datum posledního stažení 10. května 2010.

The Creole Pigs Disaster. Department of State. Haiti-info. <http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/statistics/illegal.pdf>. Datum posledního stažení 30. dubna 2010.

- **Sekundární zdroje**

Albrightová, Madeleine. *Madeleine: „Nejlepší ze všech možných světů“*. Nakladatelství Práh. Praha 2003.

Buss, Terry F. *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid had failed and what can we do about it?* The Brooking Institution. Washington D.C. 2008.

Clinton, Bill. *My Life*. Alfred A. Knopf. New York 2004.

Gibbons, D. Elizabeth. *Sanctions in Haiti: Human rights and Democracy under Assault*. The Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. 1999.

Girard, Phillippe R. *Clinton in Haiti: The 1994 U.S. Invasion of Haiti*. Palgrave McMillan. New York 2004.

Girard, Phillippe R. *Paradise Lost: Haiti's Tumultuous Journey from Pearl of the Caribbean to Third World Hotspot*. Palgrave McMillan. New York 2005.

Křížová, Markéta. *Haiti*. Nakladatelství Libri. Praha 2009.

Pezzulo, Ralph. *Plunging into Haiti: Clinton, Aristide and the Defeat of Diplomacy*. University Press of Mississippi 2006.

Stotzky, P. Irwin. *Silencing the Guns in Haiti: The Promise of Deliberative Democracy*. The University of Chicago Press, Chicago 1997.

- **Internetové zdroje**

Benen, Steve. *Political Animal*. Washington Monthly [online]. Publikováno 4. ledna 2010. http://www.washingtonmonthly.com/archives/individual/2010_01/021756.php. Datum stažení 30. dubna 2010.

Boff, Clodovis a Leonardo. *A concise History of Liberation Theology*. [online]. <http://www.landreform.org/boff2.htm>. Datum posledního stažení 17. května 2010.

Garfield, Richard. *Impact of Economic Sanctions on Health and Well-being*. Relief and Rehabilitation Network. RRN. Network Paper. Listopad 1999. <http://www.reliefweb.int/library/documents/Networkpaper.pdf>. Datum posledního stažení 4. května 2010.

Griffith, Ivelaw. *U. S. Strategic Interest in Caribbean Security*. Joint Force Quarterly. Podzim 2000. <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/1326.pdf> Datum posledního stažení 10. května 2010.

Jones, Thomas David. *Sale v. Haitian Centers Council*. The American Journal of International Law, Vol. 88, No. 1 (Jan., 1994), pp. 114-126. <http://www.jstor.org/stable/2204028>. Datum posledního stažení 10. května 2010.

Loescher, Gilbert; Scalan, John. *Human Rights, U.S. Foreign Policy, and Haitian Refugees*. Journal of American Studies and World Affairs. Vol. 26, No.3 (Aug. 1984). Strana 315-356. Center for Latin American Studies at the University of Miami. <<http://www.jstor.org/pss/165673>>. Datum posledního stažení 30. října 2009.

Martin, Ian. *Haiti: International Force or National Compromise?* Journal of American Studies. Vol. 31. NO. 3. Publikováno v říjnu 1999. Str. 711-734. Cambridge University Press. <http://www.jstor.org/stable/157817>. Datum posledního stažení 30. října 2009.

Mitchell, Christopher. *U.S. Policy toward Haitian Boat People, 1972-93*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science [online]. Vol. 534, No. 1, 69-80 (1994). <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/534/1/69>. Datum posledního stažení 13. dubna 2009.

Nelan, Bruce W; Barnes, Edward. *Is Haiti Worth it?* TIME [online]. 1. listopadu 1993. <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,979482,00.html>. Datum posledního stažení 15. května.

President Carter Leads Delegation to Negotiate Peace with Haiti. Carter Center [online]. <http://www.cartercenter.org/news/documents/doc218.html>. Datum posledního stažení 10. května 2010.

Unaeze, Eme Felix; Perrin E. Richard. *Haitian Americans*. Scribd [online]. <http://www.scribd.com/doc/2877920/HaitianAmerican-Article>. Datum posledního stažení 12. dubna 2009.

Weiss, G. Thomas. *Sanctions as a Foreign Policy Tool: Weighing Humanitarian Impulses*. <http://jpr.sagepub.com/cgi/content/abstract/36/5/499>. Datum posledního stažení 5.5. 2010.

- Archiv článků The New York Times

Pierre-Pierre, Garry. *Rights Monitors are pulled out of Haiti*. The New York Times [online]. Publikováno 16. října 1993. <<http://www.nytimes.com/1993/10/16/world/rights-monitors-are-pulled-out-of-haiti.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 14. dubna 2009.

Rother, Larry. *Cedras will step down today, Haitian military officials say*. The New York Times [online]. Publikováno 10. října 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/10/world/cedras-will-step-down-today-haitian-military-officials-say.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 19. dubna 2009.

Rother, Larry. *Haitian Bill doesn't exempt military from prosecution*. The New York Times [online]. Publikováno 8. října 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/08/world/Haitian-bill-doesn't-exempt-military-from-prosecution.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

Rother, Larry. *Mission to Haiti: The Overview; Military leader in Haiti resigns, vowing to leave*. The New York Times [online]. Publikováno 11. října 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/11/world/mission-to-haiti-the-overview-military-leader-in-haiti-resigns-vowing-to-leave.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

Rother, Larry. *Showdown with Haiti: Diplomacy; Carter in Haiti, pursues peaceful shift*. The New York Times [online]. Published on September 18, 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/09/18/world/showdown-with-haiti-diplomacy-carter-in-haiti-pursues-peaceful-shift.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 22. dubna 2009.

Schmitt, Eric. *U.S. backed on possible invasion of Haiti*. The New York Times [online]. Published on August 31, 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/09/20/world/us-backed-on-possible-invasion-on-Haiti.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 21. dubna 2009.

Sims, Calvin. *Panama grants asylum to leaders of Haiti junta*. The New York Times [online]. Publikováno 13. října 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/13/world/panama-grants-asylum-to-leaders-of-haiti-junta.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

U.S. payments to Haiti will help Ex-military find new jobs. The New York Times [online]. Publikováno 18. října 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/10/18/world/us-payments-to-haiti-will-help-ex-military-find-new-jobs.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 23. dubna 2009.

Wines, Michael. *Mission to Haiti: in Washington; as president claims victory, doubts remain.* The New York Times [online]. Publikováno 20. září 1994. <<http://www.nytimes.com/1994/09/20/world/mission-to-haiti-in-washington-as-president-claims-victory-doubts-remain.html?pagewanted=1>> Datum posledního stažení 22. dubna 2009.